

Kracht van bewoners

Liber amicorum voor
Henk Cornelissen

LSA

inhoud

4

Inleiding

Door Pleuni Koopman,
namens het personeel van
het LSA

6

De bewoners kregen een onmisbare plaats

Door Peter van Emden

11

De lange hete strijd naar verzelfstandiging

Door Cees van der Veur

14

De 10 wetenswaardigheden van Henk Cornelissen

Door Jos van der Lans

26

Henk zag het goed

Door Ted van de Wijdeven

Colofon:

Het boekje is tot samengesteld en geredigeerd door Milou van Althof, Pleuni Koopman en Thijs van Mierlo van het Landelijk Samenwerkingsverband Actieve Bewoners.

Beeld:

Het beeldmateriaal komt uit de archieven van het LSA en voor zover we kunnen achterhalen zijn de fotografen: Hans Haubrich, Iona Hogendoorn, Diana van Oort, Rogier K. en Erik Kampherbeek.

LSA

2014 - www.lsabewoners.nl

Buurtten voor bewoners

Door Staf Depla

33

De zeggenschap moet kantelen

Door Ronald Paping

36

Eigenaarschap en verbindingen

Door Willem van Leeuwen

39

'Geef bewoners meer zeggenschap'

Door Inge Vossenaar

47

Het LSA heeft mij zoveel gegeven

Door Marion van Beurden

50

inleiding

Dit vriendenboek voor Henk Cornelissen is samengesteld ter gelegenheid van zijn afscheid als directeur van het Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners.

De titel van het boekje 'Kracht van bewoners' verwijst naar de kern van waaruit Henk zijn hele loopbaan heeft gewerkt. Hij gelooft in de kracht van mensen die zelf werken aan verbetering van hun woonomgeving. Dat deed hij in zijn tijd als opbouwwerker, dat deed hij voor het Landelijk Centrum Opbouwwerk, dat deed hij als coördinator van het Europese Quartiers en Crise-project en dat deed hij 25 jaar voor het LSA. Hij stimuleerde, motiveerde, verbond en maakte de paden begaanbaarder voor actieve bewoners.

Hij heeft met zijn vereniging gevochten voor een betere positie voor deze actieve bewoners omdat hij er zonder meer van overtuigd is dat een sterke onafhankelijke positie noodzakelijk is voor hen die daadwerkelijk van onderop hun eigen omgeving willen veranderen. Hij is ervan overtuigd dat er lang niet altijd een dure intensieve aanpak nodig is, als je de mensen die vrijwillig verantwoordelijkheid willen dragen ook die verantwoordelijkheid geeft. Om daar te komen moet je de mogelijkheid scheppen dat burgers het beleid zodanig beïnvloeden dat het aansluit bij hun beleving en verwachting. Geef bewoners invloed, neem ze serieus en faciliteer ze, daar komt het in grote lijnen al 25 jaar op neer.

Hij heeft in zijn ideeën altijd voorop gelopen. De verzelfstandiging van het LSA, dat oorspronkelijk opgezet was als project van een netwerk van opbouwwerkers, getuigt van een duidelijke overtuiging dat mensen het zelf moeten en kunnen doen, zonder duurbetaalde professionals die het hen laten doen. Zelf organiseren, eigen successen halen en ja, ook zelf op hun bek gaan. Die lijn heeft hij zijn hele carrière voortgezet. Hij ging samen met de vereniging stap voor stap verder, en altijd ver op de massa vooruit. Een zelfstandige vereniging (LSA), de introductie van Asset Based Community Development (ABCD) in Nederland, een bottom-up methode om mensen te activeren (Kan wél!), een bewonersnetwerk met politici (onder meer via Tweede Kamerleden adopteren een wijk), eigen conferenties, leer- en netwerkbijeenkomsten voor bewoners (Landelijke Bewonersdagen, regiodagen en praktijkdagen), een eigen systeem voor het verdelen van bewonersgeld door bewoners zelf (vouchers voor bewoners), een eigen controlesysteem voor wijkbeleid (Kwaliteitskaart Bewonersparticipatie), een onderneming van waaruit bewoners zelf leefbaarheid en wijk economie kunnen stimuleren (BewonersBedrijven) en de lobby voor een door bewoners samengesteld pakket aan rechten en stimuleringsmaatregelen om burgers meer zeggenschap te geven over hun directe leefomgeving (Buurtrechten).

De verschillende verhalen in dit boekje, allen geschreven op persoonlijke titel door mensen die hebben samengewerkt met Henk, geven een beeld van Henks loopbaan,

**MACHT AAN
HET INITIATIEF
MET EEN BEETJE
INSPRAAK VOOR
POLITICI**

Loesje

PUBBLIC SPACE
www.lsa.nl

van zijn eigenwijsheid en zijn gepassioneertheid. Maar ook van decennia bewonerskracht. Van gevechten die geleverd zijn en successen die zijn geboekt.

En nee, het werk is niet af, te vrezen valt dat het werk nooit af is. Maar het is ontgezeggen dat Henk Cornelissen bewonerskracht in zijn loopbaan enorm versterkt heeft.

We wensen alle lezers, maar bovenal Henk, erg veel plezier met het lezen van dit boekje.

De bewoners kregen een **onmisbare** plaats

door

Peter van Emden

Peter van Emden volgde Henk Cornelissen ooit op als opbouwwerker in Woensel-West Eindhoven. Nu heeft hij een eigen bureau 'Buurtadvies' waar bewonersorganisaties, overheden en woningcorporaties terecht kunnen voor het opzetten, uitvoeren en ondersteunen van buurtprojecten.

Tijdens mijn studie opbouwwerk aan de sociale academie 'De Dommel' woonde ik in de Eindhovense stad vernieuwingswijk Woensel-West. Toen werd een wijk met problemen die aangepakt moesten worden ook wel een rehabilitatie-gebied genoemd. In Woensel-West begon men eind zeventiger jaren plannen te maken voor de ingrijpende sanering van zo'n 1.000 arbeiderswoningen. Voor de bewoners werkten de Belgische opbouwwerker Erik van Leuven en de stads vernieuwingsdeskundige Eeltje Bangma, allebei fulltime. De opbouwwerker moest zorgen voor een sterke representatieve bewonersorganisatie en de 'technisch ondersteuner' moest de bewoners helpen bij het maken

van plannen voor de huizen en woonomgeving. In 1979 ging Erik terug naar Vlaanderen en de sollicitatiecommissie van bewoners koos Henk Cornelissen als zijn opvolger.

Henk kwam uit een andere Eindhovense stads vernieuwingswijk Tivoli en had dus al een renovatie aan den lijve ondervonden. Henk was een 'gewone jongen' die in zijn vrije tijd graag aan auto's sleutelde. Wellicht dat hij ook daarom bij veel bewoners wel in de smaak viel. Daarbij had hij ook een zekere luchtige handigheid om met allerlei soorten mensen en situaties om te gaan. Hij deed me wel denken aan het Van Kooten en De Bie typeetje Tedje van Es; linksom dan wel rechtsom zou hij zijn doel pogen te berei-

ken. En dat lukte aardig in Woensel-West, een wijk die ook wel bekend stond en staat als de Edisonbuurt, de laatste wijk in Eindhoven waar raamprostitutie toegelaten werd.

SLOPEN OF VERBETEREN

In die tijd was de bewonerssamenstelling minder gemêleerd dan nu. De eerste generatie buitenlanders woonde wel al zo'n 10 jaar in de buurt, maar de meeste mensen kenden elkaar en men dacht in grote lijnen hetzelfde over de buurt. Dat maakte het gemakkelijker om gezamenlijk besluiten te nemen en op te treden. Zo moest er een keuze gemaakt worden tussen renovatie en sloop van de huizen. Hoewel de

kwaliteit van de meeste huizen belabberd was (reeds bij de oplevering in 1922 van deze kleinste complexmatig gebouwde arbeidershuizen van Eindhoven, sprak een opzichter schande over 'den desolaten

toestand' waarin de huisjes verkeerden), hadden veel bewoners er aan de binnenkant toch iets moois van gemaakt. Daarbij kwam dat de huur van een gerenoveerd huis minimaal 100 gulden per maand lager zou zijn dan de huur van een nieuwbouwwoning. De gemeentelijke dienst Centraal Woningbeheer, eigenaar van de woning, zag renovatie helemaal niet zitten. Ze wilde slopen en zo de buurt ontdoen van het achterstandsimgo. Het door hen ingeschakelde architectenbureau kwam ook tot de conclusie dat een goede renovatie economisch onverantwoord zou zijn, omdat de onderhoudskosten van die oude huizen hoog zouden blijven.

Henk was een gewone jongen die in zijn vrije tijd graag aan auto's sleutelde

Maar Henk en Eeltje werkten voor de bewoners en zetten door. Zij vonden een architect én aannemer die een uitvoerbaar renovatieplan maakten. Een geluk daarbij was dat de betreffende huizen van de gemeente waren, want Henk was een meester in het politieke spel. Daarom werden regelmatig gemeenteraadsleden en wethouders uitgenodigd om met de bewoners te praten. De bewoners waren tenslotte de échte bazen. Na een paar jaar soebatten was de kogel door de kerk; de betreffende 280 huizen zouden ingrijpend gerenoveerd worden voor de somma van 58.000 gulden per stuk, net binnen de grens die door de provincie werd gesteld. Een zeperd voor enkele ambtenaren van de dienst Centraal Woningbeheer (CWB) en het door hen

ingehuurde architectenbureau. Een triomf voor de buurt en de bewonersondersteuners. Misschien leuk te vermelden dat 140 van deze woningen twee jaar geleden toch zijn gesloopt en vervangen

zijn door nieuwbouw. De andere 140 huizen hebben onlangs nog een opknapbeurt gehad en daarin wordt nog volop en betaalbaar gewoond.

In de jaren 80 veranderde de organisatie van het welzijnswerk. De oude zuilen werden afgebroken en Henk, die voor het IMW (Instituut voor Maatschappelijk Welzijn) werkte, moest samen met zijn collega's Leo van Hout en Ferrie Loos, overstappen naar de stedelijke instelling voor opbouwwerk (SOE). Maar heel erg vond hij dat niet, want hij ging lekker meer verdienen, zo vertrouwde hij me gniffelend toe. Zoals ik eerder al zei, Henk was een gewone jongen.

tering 'van de bouw'. Want ook daar stond een huurverhoging tegenover. In dit geval zo'n 75 gulden per maand. In die tijd bedroeg een oude maandhuur ongeveer 150 gulden en dat wilden de meesten graag zo houden.

Omdat de overheid de renovaties en groot onderhoud subsidieerde, stelde men ook allerlei regels en eisen. Zo mocht een renovatie alleen maar doorgang vinden wanneer minimaal 80% van de bewoners meededen. Dat percentage werd in de eerste fase bij lange na niet bereikt, dus zou de Jan van der Bildtstraat en omgeving tot ongenoegen van CWB alleen een groot onderhoudsbeurt krijgen. Omdat de huisjes een zogenaamde mansarde kap hadden (dak met een knik), eiste de woningeigenaar wel dat de gevels opgetrokken werden zodat er een gewoon zadeldak op kon. In het verleden waren er namelijk veel lekkages door die mansardekapconstructie ontstaan en daar wilde men graag vanaf. De bewoners gingen hiermee wel akkoord, omdat het op de slaapverdieping een beetje ruimer zou worden omdat het schuine dak verdween.

GEEN NEGEN TOT VIJF-MENTALITEIT

In de tachtiger jaren moesten er ook plannen gemaakt worden voor de aanpak van een ander gemeentelijk complex van ruim 400 woningen in Woensel-West. Ook hier begon een proces van moeizame onderhandelingen. Dat viel lang niet altijd mee, omdat sommige ambtenaren weigerden om in de avonduren te werken. De gemeenteraad vond inspraak van bewoners wel uitermate belangrijk en de meeste bewoners werkten overdag, dus moesten wethouders vaak veel moeite doen om hun personeel buiten de kantooruren naar de PCG-wijk (probleemcumulatiegebied) Woensel-West te krijgen. Voor welzijnswerkers als Henk en Eeltje was dat inmiddels de normaalste zaak van de wereld. Werkweken met drie of vier avonden waren geen uitzondering.

Inmiddels had CWB wel in de gaten dat de bewoners in Woensel-West geen voorstanders van nieuwbouw waren. Bij de aanpak van de huizen in het complex dat nu op de agenda stond, bleven er toen nog twee keuzes over. Renovatie of groot onderhoud. Renovatie was groot onderhoud gecombineerd met geriefsverbeteringen, bijvoorbeeld een nieuwe badkamer of meer stopcontacten. Omdat veel bewoners hun zaakjes al goed op orde hadden, wilden zij geen dure verbe-

VOET BIJ STUK

Uiteindelijk kon men zich gezamenlijk vinden in een groot onderhoudsplan en stond de aannemer in feite klaar om te beginnen. Toen realiseerden de bewoners zich dat dit hele grapje ze ook nog geld zou gaan kosten. Door het optrekken van de gevels zouden de gordijnen niet meer passen en de stookkosten zouden tijdens de werkzaamheden flink hoger zijn. Dus beraamden de bewoners samen met Henk en Eeltje een plan om een onkostenvergoeding te krijgen. De verhuis- en herinrichtingskosten-vergoeding zoals

deze nu in de wet geregeld is, bestond toen nog niet. Uiteindelijk werd afgesproken dat niemand de aannemer zou binnenlaten en dat ze dit ook via een A3 poster op het raam kenbaar zou maken. Het was wel een prestatie van de bewonersondersteuners om de bewoners zo eensgezind op te laten treden, dat op vrijwel ieder raam een pamflet hing met de tekst "Aannemer, je komt er hier niet in!" Men hield voet bij stuk en omdat de aannemer al in de startblokken stond, ging men uiteindelijk overstag; ieder huishouden kreeg 600 gulden onkostenvergoeding. "Kijk, zo'n opbouwwerker levert tenminste iets op!" zeiden de bewoners naderhand.

Henk kende geen strikte scheiding tussen werk en privé. Dit was met name te merken wanneer hij een van zijn grootste hobby's beoefende. Als je ook van vissen hield, was je meteen een goede vriend. We zijn dan ook meerdere keren met Henk naar de Maasvlakte gereden. Daar stond een energiecentrale die met zee-water gekoeld werd. Het teruggepompte water was enkele graden warmer en was voor diverse vissoorten een geliefde babykamer. Op die jonge visjes kwam de zeebaars af en die moesten we hebben. Bewoners zijn diverse keren mee geweest, heel gezellig. Ook werd zelfs eens speciaal voor actieve wijkbewoners een feest bij Eeltje thuis georganiseerd. Er waren zeker dertig mensen van diverse comités aanwezig. In die tijd was er nog duidelijk sprake van een zekere

solidariteit, een wij-gevoel. Toch was er een zekere kentering gaande. Van een harde tegenstellingencultuur, 'wij' tegen 'zij', 'huurder tegen verhuurder', waar beide partijen nog al eens de hakken diep in het zand zetten, was eigenlijk geen sprake meer. Anders was een van de grootste successen die Henk in Woensel-West met de bewoners behaalde niet mogelijk geweest.

BEROERD ONDERHOUD; WE DOEN HET ZELF!

Na ongeveer 10 jaar plannen maken en renoveren waren de meeste huizen opgeknapt en de meeste bewoners waren best tevreden over het resultaat. Maar ook was de bewonerssamenstelling veranderd. Mensen die het zich konden permitteren waren verhuisd naar ruimere woningen elders. In de plaats kwamen meer buitenlandse gezinnen en één- en twee persoons huishoudens. Daarbij werd ook de drugsproblematiek groter. Toch waren er nog voldoende mensen van de oude garde over en die wilden nog wel iets voor de wijk doen.

Omdat het onderhoud van de huizen in de zeventiger jaren nogal slecht was geweest en bewoners veel klachten hadden, kwam men op het idee om het onderhoud in eigen hand te nemen. Men kon er dan zelf voor zorgen dat de huizen fatsoenlijk bleven. Aanvankelijk werd hierom een beetje gelachen, maar met name Henk zag het als een goed haalbare zaak, vooral omdat er enkele bewoners rondliepen die de capaciteiten hadden om dit ter hand te nemen.

De onderhandelingen met CWB begonnen hierover in 1985. Op 28 februari 1986 werd de Huurdersvereniging Woensel-West (HVWW) opgericht om als formele gesprekspartner op

te kunnen treden. Pas in 1989 stemde de woning-eigenaar ermee in om, bij wijze van proef, het klachtenonderhoud van 197 huizen aan de HVWW over te laten. Dit was natuurlijk ook wel een beetje in het belang van het CWB, omdat niet iedere opzichter er op stond te wachten om in Woensel-West onderhoudsklachten te beoordelen. Dat kon er wel eens heet aan toe gaan.

De betreffende huishoudens kregen bericht dat onderhoudsklachten niet meer met een kaartje bij het CWB gemeld moesten worden, maar dat men dat bij de Huurdersvereniging kon doen in de Info-winkel aan de Edisonstraat. Vooral

dankzij de inzet van de bewoners Henk Jansen en Richard Rademakers, werd dit een groot succes. Na een tijdje, op 1 april 1990, werd het experiment uitgebreid met 511 woningen en in het-

zelfde jaar kreeg de Huurdersvereniging niet alleen het dagelijks onderhoud van bijna 1000 woningen, maar ook het mutatieonderhoud.

BLOEIENDE VERENIGING

Dit laatste betekende dat de mensen van de Huurdersvereniging bij verhuizingen de onderhoudstoestand van de woning op moesten maken en de vertrekkende huurder moesten vertellen wat er gedaan moest worden om het acceptabel achter te laten.

Men kwam op die manier ook in contact met de nieuwe huurders die de sleutels van de Huurdersvereniging kregen. Wanneer deze nieuwe huurders in de smaak vielen bij Jansen of Rademakers, werden ze meteen gevraagd om met het bestuur kennis te

maken en een keer mee te draaien. Op die manier ontstond er een bloeiende vereniging en een deskundig en breed gedragen bestuur. Ongeveer 80% van de bewoners was betalend lid. Voor dit lidmaatschap werden dan tegen materiaalkosten klusjes thuis verricht.

Ook financieel bleek het experiment een succes. De Huurdersvereniging verdiende geld omdat ze veel preciezer de onderhoudsklachten konden vaststellen en uitzetten bij de juiste vakman. Inmiddels had de HVWW landelijke bekendheid gekregen. De SEV

(stuurgroep experimenten volkshuisvesting) en het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn hebben daarover uitgebreid gerapporteerd.

Ook ontvingen de mensen van de Huur-

dersvereniging de Hein Roetho-prijs voor hun werkzaamheden, omdat deze een wezenlijke bijdrage leverden aan de leefbaarheid van de wijk.

Henk is dan allang geen wijkopbouwwerker meer met een eigen bureautje in de Infowinkel. Hij werkt vanuit een kantoor in de stad en helpt het bestuur nog wel mee met allerlei zaken. Maar in feite draait de zelfstandige Huurdersvereniging als een tierelier. In 1989 zagen we Henk vertrekken. Niet alleen uit Woensel-West, maar ook bij de SOE in Eindhoven. En daar werd hij gemist, omdat weinigen zich zo konden inzetten om bewoners een onmisbare plaats te geven in de processen van wonen en buurtaanpak. En daarin heeft hij op zijn eigen bijzondere manier veel bereikt. De mensen waardeerden dat en stonden achter hem.

Uiteindelijk werd afgesproken dat niemand de aannemer zou binnenlaten

De lange hete **strijd** naar verzelfstandiging

door

Cees van der Veur

Cees van der Veur is bestuurslid geweest van het LSA. Ook is hij schilder, docent tekenen en oud-voorzitter D66 Groningen.

Op school ben ik nooit heel goed geweest, zeker niet als het op jaartalen aankwam. Dat speelt mij nu ook parten. Graag vertel ik wanneer ik voor het eerst met Henk Cornelissen te maken kreeg, maar ik kom niet verder dan dat het een tijd was waarin Ien Dales actief was. Zij sprak in het gebouw van de Tweede Kamer een groep bewoners toe, en daar stond ik bij. Wij waren daar op uitnodiging van de koepelorganisatie van opbouwwerkers: het LCO. Toen al vond ik het vreemd dat opbouwwerkers wel

landelijk georganiseerd waren en bewoners niet. Snel ontdekte ik dat er niet over maar mét bewoners gepraat moest worden. Er was iemand op dat bureau van opbouwwerkers, gelegen aan een brede laan in Den Haag, die de bewoners als een project had. Hij organiseerde bijeenkomsten voor bewoners achter een bomvol bureau in een hectische omgeving. Dat was Henk Cornelissen. Henk was een man die voor jou als bewoner van alles en nog wat organiseerde en je hielp om dingen voor

elkaar te krijgen die je als parttime vrijwilliger nooit kon realiseren. Hij gaf altijd de indruk dat de bewoners er toe deden en dat hij indien nodig kon helpen. Nooit kreeg ik het gevoel dat hij zogenaamd luisterde en dan toch zijn eigen gang ging. Hij was er echt voor de bewoners!

“ Het succesvolle bewonersplatform had opeens vele vaders

KRACHT EN CAPACITEITEN

De groep bewoners die bij elkaar kwam, kreeg hoe langer ze samenwerkten, meer het idee dat ze best op zichzelf kon passen en niet langer een ‘activiteit’ waren van dat landelijke bureau van opbouwwerkers. Het was een groep geworden die niet meer vol

ontzag opkeek naar opbouwwerkers, ambtenaren, politici en paternalistische bestuurders. We waren groot geworden en hadden onze eigen kracht en capaciteiten ontdekt. We vonden regelmatig dat we het beter wisten dan ambtenaren of politici. We werden trots op onszelf en durfden

te zeggen wat we dachten. En oh, wat dachten we een hoop! We wilden zelfstandig worden met eigen ondersteuning en dat moest Henk worden. Dat was voor ons heel logisch, net als het gewenste proces naar verzelfstandiging. Het werd een lange weg en zeg maar gerust een lange hete strijd. Het succesvolle bewonersplatform had opeens vele vaders en niemand wilde dat loslaten. Bijeenkomsten, brieven, telefoontjes, beschuldigingen: alles kwam

voorbij. Door de week vergaderden we na werktijd in Utrecht in aanwezigheid van bestuurders, bestuursleden en eigenwijze mensen. Emoties liepen hoog op, tot zelfs de builencategorie. Dan kwam ik 's avonds laat weer thuis in Groningen en de volgende dag moest ik gewoon weer werken...

GOUDEN LETTERS

In die tijd hoorde ik voor het eerst de uitspraak 'de waarheid liegen'. Het is een eufemistische uitdrukking die me destijds in het verkeerde keelgat schoot. Uiteindelijk móchten wij (zelfstandige bewoners die beter dan wie dan ook de problemen in onze wijken kenden en gratis bijdragen aan oplossingen) op eigen benen staan.

De band tussen de bewoners was gegroeid en Henk werd directeur van het LSA. De strijd was gestreden en met volle energie gingen we aan het werk om de organisatie te professionaliseren zonder het karakter te verliezen van een vrijwillige bewonersorganisatie.

We zijn nu vele jaren verder. En er is nog steeds verschil tussen bewonersparticipatie en echte bewonersparticipatie. Het is nog altijd een item, maar gelukkig gaat het beter dan toen wij begonnen en is er veel bereikt met kennis en inzet en enthousiasme. De naam van Henk Cornelissen moet daarbij in gouden letters geschreven worden.

Henk dank je wel voor je inzet, doorzettingsvermogen en creativiteit. Jouw afscheidszoen ben ik nooit vergeten.

De 10 wetenswaardigheden van Henk Cornelissen

door

Jos van der Lans

Jos van der Lans is een cultuurpsycholoog en publicist. Hij schrijft sinds begin jaren tachtig over de publieke sector. Met het LSA reisde hij in 2011 naar Londen om kennis te maken met de praktijk van Development Trusts. In hetzelfde jaar leidde hij de redactiegroep die tijdens de landelijke LSA-Bewonersdag op basis van crowdsourcing het Manifest van Actieve Bewoners samenstelde. Zie voor meer informatie over zijn publicaties: www.josvdlans.nl.

Het was een schokkende ontdekking om erachter te komen dat Henk Cornelissen in Amsterdam is geboren. Weliswaar is dat al 65 jaar geleden, maar Amsterdam was wel de laatste plaats in Nederland waar ik Henks geboortewieg had gesitueerd. Hij heeft namelijk weinig op met hoofdstedelingen. Hij vindt ze arrogant, ze denken dat ze een patent hebben op vernieuwing, Amsterdammers doen alles liever zelf, ze kijken neer op de provincie (alles buiten Amsterdam) en van het LSA moeten ze weinig hebben. Het LSA heeft in Amsterdam nauwe-

lijks voet aan de grond gekregen; de palmares van dit samenwerkingsverband van actieve bewoners - en dat zijn er veel - zijn zonder uitzondering buiten de grachtengordel tot ontwikkeling gekomen. Henk stak die aversie niet onder stoelen of banken. Dat ik uit Amsterdam kwam, was dan ook behoorlijk verdacht. Ik kon pas door de beugel toen ik beweerde dat Amsterdam al minstens vijfentwintig jaar in de achterhoede van de sociale innovatie van Nederland vertoeft. 'Uit Amsterdam niks nieuws, de stad is verstrikt geraakt in haar eigen bureaucratie en

zelfgenoegzaamheid' – liet ik mij een keer in Henks aanwezigheid ontvallen en dat was koren op zijn molen. Sindsdien hebben onze wegen zich herhaaldelijk gekruist.

GEEN THEORETISCH-ARTISTIEKE HOOGSTANDJES

Maar al die tijd was ik ervan uit gegaan dat Henk in 1949 ergens in Brabant was geboren; ik vermoedde in of in de buurt van Eindhoven. Ik vond (en vind) Henk namelijk een echte Brabander, zoals hij sprak, maar ook zoals hij dacht en zoals hij te werk ging. Praktisch, gericht op resultaat, doenerig; inderdaad, meer een Feijenoord-type dan van de Ajax-school. Geen hoogdravende kunstjes, geen omslachtige praatjes, geen theoretisch-artistieke hoogstandjes, vooral niet moeilijk doen als het eenvoudig is. Het is een stereotype, maar dat is wel wat ik in Brabanders waardeer. En ik kan het weten, want in tegenstelling tot Henk ben ik er geboren. Terwijl Henk in Amsterdam zijn eerste stapjes zette, lag ik in Breda in de luiers. Onze levens hebben zich kennelijk geografisch gesproken in tegenovergestelde richting bewogen.

Maar in inhoudelijke zin zijn we in de loop der jaren toch in hetzelfde spoor terecht gekomen. Dat komt omdat we ons hebben kunnen laven aan een vergelijkbare bron. Ik kwam begin jaren tachtig te werken bij het **Tijdschrift Marge**, een tijdschrift dat zich richtte op de 'maatschappelijke dienstverlening en het opbouwwerk'. Henk kreeg een baan bij het Landelijk Centrum Opbouwwerk, een landelijke organisatie die het opbouwwerk in Nederland naar grotere hoogten moest stuwen. Het verbindende woord tussen deze twee werkplekken is het woord

'opbouwwerk', een begrip dat tegenwoordig uitleg behoeft, maar dat toen, in de jaren tachtig, tot de **hardcore** van het welzijnswerk behoorde.

Opbouwwerkers waren professionals die zich met bewonersinitiatieven bezig hielden. Ze opereerden in buurten, brachten mensen met elkaar in verbinding, ondersteunden initiatieven, ze coachten actieve bewoners, wisten de weg naar instanties, naar de politiek, ze waren een spin in het web van allerhanden buurtnetwerken en activiteiten. Ze werden betaald door de overheid, maar waren – en dat was een professionele erezaak – niet **van** de overheid. Bewoners waren hun opdrachtgevers. Hun werk werd wel eens gekscherend 'betaalde oppositie' genoemd, want menig door opbouwwerkers ondersteunde activiteit was gericht tegen de bestaande instanties en autoriteiten. Menig grootschalig sloopplan is in deze jaren door een hecht samenwerkingsverband van bewoners en opbouwwerkers naar de prullenbak verwezen ten gunste van kleinschalige renovatie van buurten, ook wel bekend als stadsvernieuwing.

DIENSTBAAR AAN MENSEN, NIET AAN INSTANTIES

Voor mij is deze opbouwwerker-oude-stijl altijd het ideaaltype gebleven van een sociale professional. Dienstbaar aan mensen (in plaats van instanties), vindingrijk, creatief, resultaatgericht. Ik denk eigenlijk dat dat voor Henk Cornelissen niet veel anders is. Wie de palmares van het LSA nader inspecteert ziet daarin steeds deze ideaaltypische opbouwwerker terugkomen. Het zijn de buurtcoaches in de **Kan Wel** projecten; het zijn de bewonersondersteuners bij het opstarten van BewonersBedrijven. Natuurlijk spelen bewoners in de geschiedenis van de LSA de hoofdrol,

maar in de flank worden zij keer op keer gesteund door die professionals waar Henk en ik in de jaren tachtig voor werkten en over schreven.

Het bizarre is alleen dat deze niet-onbelangrijke professionals geen opbouwwerkers meer heten. Terwijl de behoefte aan deze specifieke en bijzondere vaardigheden alleen maar toeneemt (je hoeft er alle mooie verhalen over wijkteams en burgerkracht maar op na te slaan) is de werksoort als zodanig nagenoeg van de kaart geveegd. De werkers die veelal in relatief kleine onafhankelijke organisaties opereerden zijn wegbezuinigd, opgeslokt door steeds groter wordende organisaties, gedisciplineerd door productieafspraken en **outcome**-verplichtingen. Wat er over is gebleven is een professioneel veld dat steeds minder in handen is van creatieve professionals maar bezet is door grote welzijnsorganisaties en aangestuurd wordt door in vooral getallen en programma's denkende beleidsambtenaren.

Henk Cornelissen en ik hebben deze verwording met lede ogen aangezien. Ik waarschuwde er in 1994 al voor, in het met Paul Kuypers geschreven manifest ***Naar een modern paternalisme*** en recentelijker in boeken als ***Ontregelen*** (2008), ***Eropaf!*** (2010) en ***Sociaal doe-het-zelfen*** (2013, met Pieter Hilhorst). Henk deed hetzelfde, maar op zijn eigen manier. Hij wapende zich tegen deze ontmaskering door het LSA met standvastige hand buiten het bereik van welzijnsorganisaties te houden en een eigen koers te laten varen. Een koers die vertrouwd op de mogelijkheden van bewoners en daarvoor keer op keer ondersteu-

ning zocht van enthousiaste en vaak zelfstandig opererende creatieve professionals die alles weg hadden van opbouwwerkers-oude-stijl, maar inmiddels dus allang niet meer zo werden genoemd.

HET TIJ IS VOLLEDIG GEKEERD

Zo opgeschreven klinkt ons ongenoegen als een wanhoopsdaad en misschien voelde dat tien jaar geleden ook wel zo. Maar inmiddels is het tij volledig gekeerd. De overtuiging van Henk Cornelissen, eigenlijk zijn oude opbouwwerkfilosofie, is plotse-ling in het brandpunt van het beleid komen te staan. Iedereen spreekt nu over burgerkracht, eigenaarschap van bewoners, burgerinitiatieven, zeggenschap,

professionals-moeten-niet-langer-voor-mensen-denken. Wat tien jaar geleden ondenkbaar was gebeurde: de LSA sleepte veel geld, vooral van fondsen maar ook van de overheid, binnen

met het voorstel om overal in het land BewonersBedrijven van de grond te tillen.

Toch is dit een doorbraak met een wat zure bijsmaak. Het in het zadel hijsen van bewoners is niet een kwestie van tot inkeer komen van de Nederlandse beleidselites, maar op de keper beschouwd toch vooral een kwestie van bezuinigen. Achter al het praten over burgerkracht gaat niet in de eerste plaats de overtuiging schuil om publieke voorzieningen beter te beheren door mensen echt zeggenschap te geven. Het motief is vooral dat er bespaard moet worden, dat het geld er niet meer is. Daar word je niet vrolijk van. Ik niet, en naar ik mag aannemen, Henk Corne-

“ Voor echte veranderingen komt meer kijken dan een lippendienst aan burgerkracht

lissen ook niet. Als het beleid je omhelst, moet je op je tellen passen in Nederland.

Voor echte veranderingen komt dus meer kijken dan een lippendienst aan burgerkracht. Het gaat niet om het afkondigen van een nieuw beleidsaxioma, maar om een wezenlijke verandering van verhoudingen tussen burgers/bewoners en de voorzieningen/overheden die met hen in de weer zijn. Het gaat om het omkeren van zeggenschapsverhoudingen, het herontwerpen van professionele dienstbaarheid of om het eens echt ouderwets uit te drukken: het eerherstel van het opbouwwerk-oude-stijl. Dat is geheel andere koek.

INSPIRATIE UIT HET BUITENLAND

Wie die koek echt wil proeven moet zich dus niet laten leiden door het nieuwe beleidsjargon maar zich eigenlijk serieus verdiepen in de wetenswaardigheden die de lange carrière van Henk Cornelissen heeft opgeleverd. Niet toevallig hebben die wetenswaardigheden zich nogal eens laten inspireren door ontwikkelingen in het buitenland, zoals de ABCD (Asset Based Community Development)-aanpak van het Amerikaanse duo John McKnight en John Kretzmann of de ontwikkeling van zogeheten Development Trusts in het Verenigd Koninkrijk.

Allemaal voorbeelden van een manier van organiseren waarin bewoners daadwerkelijk zelf het voortouw nemen – iets wat in Nederland wel met de mond beleden wordt maar in de praktijk toch maar zelden wordt waargemaakt. Een aangenaam voordeel van het buitenland is dat daar de Nederlandse overheid niet bestaat, die typische overheid die alles tot in de details wil controleren, eigenlijk niets kan loslaten en alles onderbrengt in pagina's vretend stro-

perig beleidsproza dat keer op keer razendsnel de kleur aanneemt van de laatste beleidsmode. Je moet wel naar het buitenland om te ervaren dat het ook anders kan. Henk is daar regelmatig gaan bijtanken.

Die buitenlandse inspiratie vermengde Henk Cornelissen met zijn ervaringen vanuit het LCO en LSA tot een set van unieke wetenswaardigheden die de sleutel vormen voor een echte verandering, voor een echte omkering in de verhouding tussen bewoners en al die dienstverlenende organisaties, die ooit voor hen zijn opgericht maar van lieverlee een geheel eigen bureaucratisch leven zijn gaan lijden. Henk heeft met al die wetenswaardigheden de LSA opgestuwd tot een voortvarende organisatie. Helaas is hij is niet zo'n schrijver, hij is meer een doener – inderdaad: een praktische Brabander. Vandaar dat ik ter gelegenheid van zijn afscheid een poging heb gewaagd om de wetenswaardigheden van Henk Cornelissen voor een keer systematisch te beschrijven, zodat ze niet verloren gaan en publiek bezit worden. Zodat iedereen er zijn voordeel mee kan doen. En om te bewijzen dat Amsterdammers best dienstbaar kunnen zijn.

1

Vooral geen hulpverlening

Nederland is een sociaal land. Wij willen dat mensen geholpen worden. Heel veel mensen verdienen daar hun boterham mee. Wij vinden dat de overheid daarvoor als eerste verantwoordelijk is. Het wemelt dan ook van de initiatieven om het lot te verbeteren van mensen in 'hulpeloze' posities op de arbeidsmarkt, in achterstandswijken of in het onderwijs. Het gaat om mensen die een zetje in de rug wel kunnen

gebruiken. Dat is een professionele attitude geworden die de Nederlandse verzorgingsstaat tot in de kleinste praktijken heeft getekend. Het is een professionele mentaliteit die het handelingsarsenaal tot in alle details dicteert. Professionals denken in hulp, in oplossingen, weten wat er moet gebeuren, en duwen bewust of onbewust alles in de interactie met mensen in hun referentiekader. Henk Cornelissen is ervan overtuigd dat je in wijken en buurten radicaal met dit eenrichtingshulpverleningsverkeer moet breken wil je mensen echt serieus nemen. Bewoners in achterstandsgebieden zijn niet in de eerste plaats zielig of kansarm. Het zijn in het slechtste geval mensen met talenten die door omstandigheden onder een laag tegenslag zijn komen te zitten en die daarom losgewrikt moeten worden. Zeker, soms moet je daar een beetje druk op zetten of iemand een schop onder zijn kont geven, maar wat je vooral moet doen is mensen in de gelegenheid brengen om op een of andere manier betekenis te geven aan hun levens. En dat doe je niet in een hulpverlenings sfeer of in een reeks vrijblijvende gesprekken, maar door de mensen-om-wie-het-gaat te betrekken in omstandigheden die reëel zijn, met de daarbij horende verantwoordelijkheden. Mensen moeten zich geen eigenaar voelen van door professionals geformuleerde problemen, maar voor alles eigenaar worden van zelf ontworpen oplossingen.

2

Voorkom subsidieafhankelijkheid

Henk Cornelissen heeft zo langzaam maar zeker een allergie ontwikkeld voor het woord subsidie. Niet dat hij er vies van is (zijn loopbaan is er grotendeels door gefinancierd), maar waar hij wel wars van is, is dat een subsidierelatie vaak zorgt voor een vorm van overheidsafhankelijkheid (met alle regeltjes en verantwoordingsverplichtingen van dien). Je wordt onderdeel van een overheidsprogramma, ingeschakeld in een agenda van anderen. Een bewonersinitiatief dat in zo'n relatie terecht komt is geen lang leven beschoren. Het geld moet opgebracht worden door opdrachtgevers, door sponsors, door belanghebbenden, maar

niet afgetapt worden – zeker niet voor langere termijn – van de begroting van overheden. Voor de overheid kan gewerkt worden (graag zelfs), soms zelfs in een soort status als **prefered supplier**, waarbij de overheid opdrachtgever is en diensten afneemt, maar niet als een soort prestatie-afhankelijke inkomstenbron, wat dat is eerder een garantie voor problemen dan een manier om oplossingen dichterbij te brengen.

Precies vanuit deze gegroeide overtuiging heeft Henk Cornelissen zich ontpopt als de apostel van BewonersBedrijven. Dat zijn in principe zelfstandige bedrijven die een eigen economie op gang brengen, en bijgevolg zoveel mogelijk zijn opgezet met een normale bedrijfscultuur. Een BewonersBedrijf is niet een kunstmatig in leven gehouden gestalte, het is een echt bedrijf en alles moet ook zo georganiseerd zijn. En als het om werk gaat moeten mensen ook echt loon krijgen, dat betaald wordt uit geld dat verdiend wordt op de markt. Zelfverdiensde is een voorwaarde voor succes.

3

Ondernemersmentaliteit

De ervaring leert dat geslaagde bewonersinitiatieven voor een groot deel tot een succes zijn gebracht door de mensen die het zelf bedacht hebben of er vanaf het eerste uur bij betrokken zijn. Ze zijn de ondernemer van hun eigen plan geworden. Ze zagen een nood of een probleem, hadden een idee om er wat aan te doen en zijn aan de slag gegaan. Waarbij ze langzaam maar zeker mensen voor zich wonnen, steun kregen van daadkrachtige instanties waarna er langzaam maar zeker iets van de grond begon te komen. In feite gedragen zij zich als een ondernemer in publieke zaken, met een daarbij horende mentaliteit om iets tot stand te brengen en daar zo nodig ook geld voor te genereren. Ze maken een analyse, geloven in hun ideeën en gaan aan de slag – kernachtig kan

ondernemerschap nauwelijks omschreven worden. De professionele kunst is om deze mentaliteit aan te wakkeren en ruimte te geven. Precies dus die vaardigheid waar het opbouwwerk-oude-stijl meester in was.

4

Gedrevenheid als succesformule

Henk Cornelissen weet na al die jaren dat actieve bewoners doorgaans geen vergadertypes zijn, ze zijn geen ambtenaren, geen proceduretijgers of papierproducenten, ze zijn vooral gedreven. De besten onder hen zijn overtuigd van het goede van hun ideeën en weten dat over te brengen vooral ook omdat ze de neiging hebben om meteen al wat te doen. Ze brengen hun verhaal zo aansprekend dat het eigenlijk vreemd is dat niet iemand eerder het idee al heeft verzonnen en uitgevoerd. Ze volgen de wet van succes maakt succes. Oftewel: als er één schaap over de dam is volgen er meer. En dat werkt, dat spreekt en steekt aan. Daarin zijn ze vaak opvallend creatief. Zeker als het om wijken gaat brengen zij hun ideeën niet als een probleem van de werklozen of achtergestelden, maar als een belang van mensen of instanties met wie zij een verbintenis zoeken. Zo kunnen lokale werkgevers in hun belang worden aangesproken om op een krappe arbeidsmarkt aan goed personeel te komen. Zo wordt de Dienst Werk en Inkomen aangesproken op het feit dat ze minder uitkeringen op hun rol willen hebben. De initiatiefnemers tonen zich gedreven meesters om hun projecten op deze manier aan de man te brengen. De kunst van lokale beleidsmakers en bestuurlijk verantwoordelijken is nu precies om in deze geldingsdwang zo weinig mogelijk beren op de weg te plaatsen. Dat blijkt in de praktijk een enorme opgave, want soms lijkt bestuurlijk Nederland - zo weet Henk Cornelissen uit ervaring - meer op een bezwarenfabriek dan op een instelling die zijn burgers vertrouwt.

5

Antibureaucratische gezindheid en directheid/snelheid van handelen

Een van de grootste ergernissen van Henk Cornelissen is dat in onze bestuurlijke beleidscycli alles ellenlang in de week wordt gelegd. Veel goede plannen worden onderworpen aan vragen, een lange procedurele voorbereiding en als ze uit de startblokken komen dan lijkt de meeste energie al verspeeld. Het systeem dempt bewonersenergie. Succesvolle initiatieven beginnen namelijk gisteren. Ze creëren een **flow** van enthousiasme en proberen daar anderen mee aan te steken. Ze hebben niet het geduld om procedures aan te gaan.

Waar Henk Cornelissen graag mee samenwerkt zijn sociale ondernemers (om ze maar even zo aan te duiden) die uit de wereld van bureaucratische organisaties afkomstig zijn en daar bewust afstand van hebben genomen, omdat ze ervan overtuigd zijn dat het anders en beter kan. Dat zijn mensen die het klappen van de zweep kennen. In alle vormen van sociale interventie is snelheid van handelen een redelijk betrouwbare voorspeller van succes en de initiatiefnemers weten dan ook omstandigheden te creëren waarin hun dadendrang gewaardeerd wordt en waarbij – zoals het eigenlijk hoort - de procedures zich lijken aan te passen aan de acties, terwijl in het dominante beleidsdenken procedures en vergaderingen het tempo lijken te bepalen. Henk kan zich hier behoorlijk kwaad om maken.

6

Verbinden

Als er één woord is wat veel bewonersinitiatieven kenmerkt is dat 'verbinden'. Want dat is wat de initiatieven doen. Ze verbinden mensen aan elkaar, maar – zeker als het gaat om vergaande initiatieven als BewonersBedrijven – ook aan werk, aan werker-

varingsplekken, aan bedrijven, aan instanties. Met andere woorden: ze weten mensen met elkaar in contact te brengen op een wijze die kennelijk langs de spontane of natuurlijke wegen niet tot stand komt. Dat is iets wat professionals zelf maar ten dele kunnen; zij blijven immers passanten. De kracht van verbinding komt pas tot volle wasdom als het door mensen zelf gedragen wordt. Dat is een belangrijke kracht in buurten en wijken. BewonersBedrijven bijvoorbeeld hebben de potentie om mensen uit hun dagelijkse - en nogal eens vastgelopen of perspectiefloze - bestaan los te maken, ze op te tillen naar een andere wereld, waarin ze meegenomen kunnen worden in een andere dynamiek. In een complexe samenleving gaat dat kennelijk niet meer vanzelf en moeten er dus nabije en vertrouwde schakelinstanties zijn om die verbindingen mogelijk te maken. Daarom zouden Diensten Werk & Inkomen zich juist dienstbaar moeten op stellen ten opzichte van BewonersBedrijven, in plaats van ze met wantrouwen tegemoet te treden.

7

Niets is onmogelijk. Het kan wel

Er hangt veel negatieve energie in de wereld van grote professionele organisaties op het terrein van wonen en werken. Er is al veel geprobeerd, en nog meer niet echt gelukt. Er worden - zoals we al zagen - veel beren de weg opgestuurd die het gemunt hebben op vernieuwende ideeën. Er zijn maar weinig grote organisaties die aan deze bureaucratische inertie kunnen ontsnappen. Maar ze zijn er wel, en precies die organisaties weet Henk Cornelissen altijd snel op zijn radar te krijgen. Hij weet dat geslaagde initiatieven vanuit bestaande organisaties vrijwel altijd zijn te herleiden tot een open, op vernieuwing gerichte, nieuwsgierige organisatiementaliteit met leidinggevenden die ideeën stimuleren, zelf het voortouw nemen en eraan trekken. Dat zijn de part-

Jos van der Lans (in het midden)

den, die gedreven zijn en die ook nog eens over doorzettingsvermogen bezitten. Ze gaan op de meest directe en spontane manier op hun doel af, maar hebben toch het vereiste geduld en mededogen om met hun niet altijd even makkelijk doelgroep om te gaan en die vooral in de rol van eigenaar te laten. Dat is een professionele kunst apart. Mensen die goede bewonersinitiatieven mede tot bloei kunnen laten komen, melden zich meestal niet via een oproep in de krant, zoals in onze nationale projectencarrousel nog wel eens gedacht wordt, maar komen zelf met hun ideeën op de proppen of melden zich aan zodra ze er van horen, omdat ze met een zoiets hebben van 'dat is iets voor mij'.

ners voor energieke bewoners en hun organisaties. Samen kunnen zij een grote ontvankelijkheid creëren voor creatieve ideeën. Een cultuur van nooit nooit zeggen. Of in de filosofie van een van de succesvolste LSA-projecten: het Kan wél!

8

Persoonlijkheid en doorzettingsvermogen

Er is, zo weet Henk Cornelissen na een kwart eeuw werken voor en met bewoners, nog een opvallend kenmerk van initiatieven die effectief blijken te zijn. Ze worden ondersteund door een speciaal soort professionals - inderdaad: de opbouwwerker-oudestijl. Mensen die van aanpakken weten, mensen die kunnen overtuigen, mensen die zelf niet te beroerd zijn om handwerk te verrichten, mensen die goed kunnen communiceren, die niet de neiging hebben om hun werkzaamheden op te sluiten in kantoortij-

9

Aansluiten bij potenties. Creëer eigenaarschap

Hoe chagrijnig Henk Cornelissen ook kan worden als hij over bureaucratische instanties of over Amsterdammers praat, in wezen is hij een enorm optimistisch mens. Hij is aanhanger van het geloof dat er van elk mens wat te maken is. Er is geen mens zonder potentie, maar je moet soms wel aan de boom schudden willen de appels er uit vallen. Je moet soms wel de weg wijzen om mensen hun kansen te laten grijpen. Je moet wel de luiken openen om de mogelijkheden te kunnen zien. Maar het uitgangspunt is niet een probleem, maar een mogelijkheid, een uitdaging. Je moet er wat voor doen, je moet de mogelijkheden ontdekken, maar – dat is het uitgangspunt - niemand heeft het in zich om bij de pakken neer te blijven zitten. Dat is een andere persoonlijke benadering dan de aanpak die veel mensen van officiële instanties kennen. Daar worden mensen onteigend, vervreemd

van eigen oplossingen en mogelijkheden. Daar is de uitkering een probleem, daar is een vraag lastig, daar ben je al snel een beetje verdacht, daar ben je een nummer dat aan regels en voorschriften moet voldoen. Eigenlijk ontvang je daar zelden het gevoel serieus genomen te worden en dat is precies wat succesvolle initiatieven mensen te bieden hebben.

10

Vrijbrief en geduld

Ondanks het gehamer op een normale bedrijfsvoering, op de eigen ondernemersmentaliteit zijn veel bewonersinitiatieven onderdeel van de publieke sector en blijven dus vaak afhankelijk van regelingen, publieke moederinstellingen, publieke partners, die de toevoer van opdrachten verzorgen, een gedeelte van de financiering op zich nemen, et cetera. Die 'afhankelijkheid' moet echter niet vorm gegeven worden als controlezucht, want dan gaat het mis. Initiatiefnemers kunnen van hun initiatief een succes maken als ze in zekere zin een vrijbrief hebben, het vertrouwen krijgen van hun omgeving, van de politiek, van hun partners dat hun handelen en hun inzet tot de gewenste resultaten leidt.

Dat kost tijd. Succes heeft namelijk nogal eens een lange incubatietijd. Succes zoekt ook naar uithoudingsvermogen. Dat moet bewoners ook gegund worden. En daar wringt nogal eens de schoen, want geduld is in de bestuurlijke projectenlogica zelden een schone zaak. Daar staat een project voor een jaar of twee op de rol, en als dan de wereld niet veranderd is, wordt de financiering gestaakt of samengevoegd met andere projecten. Dat is de dominante technocratische manier van aansturen, waar Henk Cornelissen een broertje dood aan heeft gekregen. Precies om die reden pleit hij voor BewonersBedrijven die in staat worden gesteld om hun eigen broek op te houden, die geld kunnen verdienen en het leven in

de wijk naar eigen hand kunnen zetten en daardoor niet onderworpen worden aan de willekeur van het bureaucratisch ongeduld.

Op 1 september 2014 gaat Henk Cornelissen met pensioen. Dat is onmiskenbaar een aderlating, want Henk heeft zich ruim veertig jaar voor bewoners en hun organisaties ingezet. Hij heeft het bewonersperspectief een stuk verder gebracht door steeds opnieuw met nieuwe initiatieven te komen. In de kwart eeuw dat hij aan de LSA verbonden is heeft hij daarmee substantieel bijgedragen aan de versterking van de positie van actieve bewoners in het publieke domein. De adoptie van Tweede Kamerleden van achterstandswijken eind jaren negentig was een briljante zet om de problemen van deze wijken serieus op de agenda te krijgen, de Kan wél!-campagne was een geslaagde aanval op de lokale bureaucraten die hun energie vooral aan het steken waren in het vaststellen van onmogelijkheden en ten slotte zouden de recente LSA-investeringen in BewonersBedrijven weleens de stoot kunnen geven aan een radicale verandering van de omgang met burgers op het terrein van welzijn en zorg. We staan daar nog pas aan het begin van een enorme verandering waarin deze vorm van bewonerseigenschap steeds belangrijker zal worden. Je kunt het betreuren dat deze revolutie zonder Henk Cornelissen verder zal moeten. Maar zijn zaadjes zijn gezaaid en kiemen nu overal uit, de Cornelissiaanse wetenswaardigheden zijn in vele hoofden geprent. De geest is definitief uit de fles. Kortom: Henk kan met gerust hart met pensioen. De beweging kan op eigen kracht verder. We zullen het alleen wel moeten doen zonder zijn vileine opmerkingen over de bureaucratie, betweterige professionals en op hol geslagen managers. Dat zullen we enorm missen. Zelfs in Amsterdam.

Altijd alles onder controle

door

Johan Bodd

Johan is stafmedewerker bij Fontys Hogeschool Sociale Studies. Tussen 2000 en 2003 was hij methodisch begeleider van het pilot-project in de ABCD-wijken.

“**T**ake it or leave it.” De imposante neger was glashelder. Twintig minuten later stond de fine-fleur van de ABCD (Asset Based Community Development) wijken - 16 mannen en vrouwen opgepropt in een 8 persoons-taxibusje - doodsangsten uit op de Highway naar Chicago AirPort. Alle zes rijbanen benuttend lukte het de chauffeur om ons net op tijd af te leveren voor de trans-Atlantische terugvlucht met de Boeing 747 naar Schiphol.

Henk Cornelissen was onze reisleader. Een groep bewoners en medewerkers van het LSA was een week naar Chicago, de bakermat van ABCD, om een training te volgen en een aantal projecten te bezoeken. Op de ochtend van de terugreis, toch al aan de late kant, verscheen er maar één taxibusje in plaats van de bestelde twee. Het was volgens mij een van de zeldzame momenten dat Henk de controle even kwijt was en de regie uit handen moest geven. Een historisch moment, achteraf gezien.

JOHN MCKNIGHT

Drie jaar eerder, ergens in 2000, charmeerde John McKnight honderden Nederlandse bestuurders in Den Bosch met zijn ABCD verhaal. En vooral met de beeldspraak van het 'half lege en het half volle glas'. Van beeldspraak hield John, als nazaat van een Schotse emigrant, behoorlijk. Tijdens mijn eerste ontmoeting met hem, op een conferentie in Eindhoven, schudde ik hem de hand vlak voor mijn presentatie. Het was nog middag, maar de whisky-adem was onmiskenbaar. Op dat moment viel hij voor mij even van het voetstuk, maar dat lag meer aan mij dan aan hem. Hij zat nog in zijn Amerikaanse tijdzone. En zijn presentatie was ongeëvenaard goed. Hij was er een kei in om met eenvoudige bewoordingen geweldige statements te maken. Zoals twee jaar later in Chicago, waar hij bij het standbeeld van de beroemde community organizer Saul Alinsky - de man van het actiegerichtte opbouwwerk - deze Saul een 'one trick pony' noemde.

Terug naar Den Bosch. Het maatschappelijke klimaat was er op dat moment ook naar om de probleemgestuurde aanpak los te laten en vooral te kijken naar kansen en mogelijkheden. Henk zou Henk niet zijn als hij er niet voor gezorgd had dat bewoners naar binnen gesmokkeld werden en met John McKnight in gesprek kwamen. Dat vond John geweldig. En de binnengesmokkelde bewoners ook. Zij vielen als een blok voor de Amerikaanse professor en binnen een mum van tijd werd de eerste ABCD-aanpak in Nederland geïntroduceerd, geïnitieerd door bewoners

uit Woensel West en Lijmbeek in Eindhoven en de Leonardusbuurt in Helmond. Onder regie van het LSA.

KRISKRAS DOOR NEDERLAND

Vanuit de Hogeschool mocht ik als docent samenlevingsopbouw en onderzoeker de projecten methodisch beschrijven en bewoners trainen in de vaardigheden van het bezoeken en activeren van medebewoners. Henk was vanaf het begin redelijk sceptisch over mijn deelname. Ik was immers docent en werkte ook af en toe aan opdrachten voor de gemeente Eindhoven. En volgens Henk ben je recht in de leer of deug je niet, of

net niet. Dat ik bijna zestien jaar als opbouwwerker in Arnhem, Klarendal had gewerkt nam niet alle wantrouwen weg. Want vertrouwen en wantrouwen lagen

Dat ik zijn Fiat een pausmobiel noemde, droeg niet bij aan de versterking van onze vertrouwensband

bij Henk - zoals ik hem ken - akelig dicht bij elkaar. Dat neemt niet weg dat het voor mij een geweldige periode was om de opkomst van Asset Based Community Development in Nederland mede vorm te mogen geven. In Eindhoven, Helmond, Arnhem, Leiden, Nijmegen, Utrecht. Vele avonden kriskras door Nederland om betrokken bewoners wegwijs te maken in de aanpak, buurtvergaderingen organiseren, enquêtes voorbereiden en uitwerken, conferenties organiseren, vertalingen maken en bewerken van de originele teksten. En vele inspirerende gesprekken met John McKnight himself.

Met Henk had ik in die jaren intensief contact. Omdat we beiden in Eindhoven woonden bespraken we

bij hem aan de keukentafel de voorbereidingen over de aanpak, of we deden dat bij mij thuis. Samen in de auto naar Nijmegen en een zaal met boze bewoners uitleggen dat we een half uur te laat waren omdat we de weg niet konden vinden omdat we onze leesbrillen niet bij ons hadden. Samen door nachtelijk Chicago op zoek naar een geldautomaat om het zakgeld te trekken voor de deelnemende bewoners. Napraten in onze gezamenlijke slaapkamer, conferenties voorbereiden en uitvoeren, zoals in de Bijlmer in Amsterdam.

deze koepels. En elke keer wist Henk te overleven en te winnen, uit schier onmogelijke positie kwam hij telkens terug. Een overlevingskunstenaar.

MACHT EN INVLOED

Al die tijd bleef het vertrouwen van Henk in mij, zoals ik het voelde, wankel. Werken voor bewoners in achterstandswijken en betaalde opdrachten uitvoeren voor een gemeente - naar sociale relaties in buurten bijvoorbeeld - vond hij eigenlijk niet kunnen, al was het een van mijn specialiteiten van mijn werk bij Fontys Sociale Studies. Dat ik zijn Fiat een pausmobiel noemde, droeg ook niet bij aan de versterking van onze vertrouwensband.

Henk was ook van de controle. Het was alle hens aan dek om alle neuzen dezelfde kant op te houden in de woelige wereld van gekozen LSA bewonersbestuur. En de macht en invloed van dat bestuur op hoog niveau, zoals staatssecretarissen, wethouders en burgemeesters, Kamerleden, corporatiebestuurders. En daarnaast ook nog veel gedoe over de autonome rol van het LSA binnen gesubsidieerde koepels die moesten fuseren en bezuinigen, en de persoonlijke conflicten binnen

GROOTS RESULTAAT

Henk was het LSA, en alle verenigingsprincipes heeft hij al die jaren met succes weten te handhaven. Bewoners hebben een heel mooi en belangrijk podium gekregen om de belangen van hun buurt of wijk succesvol naar voren te brengen en de leefbaarheid in hun wijk daadwerkelijk te vergroten. Ik weet zeker dat door het werken als vrijwilliger bij het LSA heel veel bewoners de kans hebben gekregen om zichzelf te ontwikkelen en zelfrespect te krijgen. Persoonlijke groei zou je dat kunnen noemen. Serieus genomen worden door politici, raadsleden, corporatiemedewerkers, staatssecretarissen, Kamerleden, hoge ambtenaren heeft honderden bewoners uit aandachtswijken een grote dosis zelfrespect gegeven. Een groots resultaat voor de man die ooit in het Eindhovense Woensel West is begonnen als opbouwwerker. Ik heb vele dierbare herinneringen aan die tijd, ik ben trots op wat er gepresteerd is in die tijd, en ik heb veel respect voor het iconische werk dat Henk in de afgelopen decennia verricht heeft.

Henk zag het goed

door

Ted van de Wijdeven

Ted van de Wijdeven is werkzaam bij de Tilburgse School voor Politiek en Bestuur (onderdeel van Tilburg University). In 2006 onderzocht hij vanuit de Tilburgse School voor Politiek en Bestuur de Kan wél!-aanpak.

In 2006 werd de Tilburgse School voor Politiek en Bestuur (TSPB), onderdeel van Tilburg University, gevraagd een nieuwe aanpak voor bewonersondersteuning te onderzoeken. De zogeheten Kan wél!-aanpak. Het verzoek voor onderzoek kwam van drie gezamenlijk optrekkende partijen: de SEV (recentelijk opgegaan in Platform 31), het LSA en Aedes (koepelorganisatie voor woningcorporaties). Een collega die destijds op het punt stond naar een andere organisatie te vertrekken, speelde de onderzoeksaanvraag door naar ondergetekende en collega Mirjan Oude Vrielink (wij waren toentertijd overigens beide relatief nieuw bij de TSPB). De Kan wél!-aanpak betrof 'een nieuwe werkwijze waarbij bewoners ondersteund zouden worden bij het initiëren en opzetten van hun ideeën voor de wijk', zo lasen wij in de meegestuurde aanvraag. Het klonk in ieder geval pakkend: 'Kan wél!'. En aan

de intentie van de aanpak viel met deze naam ook niet echt te twijfelen. Op basis van de destijds meegestuurde stukken en een verkennend gesprek achtten Mirjan en ik de aanpak in ieder geval interessant genoeg om nader te bestuderen. En zo maakten wij in de loop van 2006 kennis met Kan wél!, met de Kan wél!-ondersteuners van toen en natuurlijk met Henk Cornelissen.

In dit artikel ga ik kort in op de Kan wél!-aanpak, op enkele onderdelen van onze resultaatmeting van toen, en betoog ik dat het LSA (lees: Henk Cornelissen) met deze aanpak destijds op veel punten de tijdsgeest een stapje voor was. De aanpak bevatte tien jaar geleden reeds diverse elementen die de jaren daarna pas **mainstream** zouden worden. Terugblikkend op de start van Kan wél! kan gezegd worden dat Henk het destijds goed heeft gezien.

KAN WÉL!

Toen we ons onderzoek in 2006 begonnen was een van de eerste dingen die we vernamen dat Kan wél! een omwerking betrof van een aanpak die in Groot-Brittannië eerder succesvol was gebleken. Daar onder de naam **Can do**.¹ En zoals uit de naamgeving al overduidelijk blijkt: centraal in de werkwijze staat een positieve benadering van de wijk en haar wijkbewoners. Er werd met Kan wél! tevens aangehaakt op de ABCD-methode² waarmee het LSA al eerder werkte: het uitgangspunt daarbij is datgene wat burgers wél kunnen, en niet wat ze (nog) niet kunnen. Zoals gezegd, de kern van de Kan wél!-aanpak (inderdaad: consequent geschreven mét **accent aigu** en met uitroepteken!) is het ondersteunen van bewoners die een idee willen omzetten in concrete actie. Om aan te geven dat bewoners met een idee van het begin tot het eind zélf aan het roer staan, worden deze bewoners in Kan wél!-termen 'projecteigenaar' genoemd. De ondersteuners vanuit Kan wél! heetten in 2006 (naar mijn smaak enigszins ongelukkig gekozen) 'ontwikkelingswerkers'. Deze term werd niet veel later gewijzigd in 'buurtcoaches'.

De aanpak zoals wij die onderzochten ging 'op papier' volgens vijf stappen: (1) een wijkbewoner wil een idee uitvoeren en neemt contact op met de ontwikkelingswerker; (2) de ontwikkelingswerker bespreekt het idee met de bewoner en denkt mee over de praktische uitvoerbaarheid; (3) als het idee strookt met de uitgangspunten en de criteria van Kan wél! dan ondertekent de bewoner een 'projectintentie'; (4) de bewoner treft – meestal met ondersteuning van de ontwikkelingswerker – de voorbereidingen voor de uitvoering van het plan; en (5) de bewoner voert het plan vervolgens zélf uit, eventueel

met hulp van andere bewoners. De bewoners krijgen wanneer ze dat echt nodig hebben eenmalig een bescheiden werkbudget. Dat kunnen ze relatief snel verkrijgen via de betreffende ontwikkelingswerker.

Kan wél! ging op 1 februari 2006 van start, met een initiële looptijd van vijftien maanden. De centrale doelstelling van het project was 'het versterken van de sociale samenhang en het bevorderen van de betrokkenheid van bewoners bij hun buurt.' In wijken in elf steden ging de aanpak van start.³ De landelijke organisatie van de pilot van vijftien maanden werd gefinancierd door het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM), Aedes, de SEV (Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting) en woningcorporatie Het Oosten uit Amsterdam. De kosten voor de diverse projecten in de wijken werden gedragen door lokale woningcorporaties (die hiervoor een financiële tegemoetkoming van 10% ontvingen van Aedes).

Concreet was het streven om binnen die vijftien maanden in alle deelnemende wijken minimaal twaalf projecten van de grond te tillen. Maar: niet alle ideeën kwamen in aanmerking voor ondersteuning vanuit Kan wél!. Het moest wel een nieuwe activiteit in de wijk betreffen, en het initiatief mocht niet gericht zijn op een enkele etnische groep. Daarnaast moest het idee volgens de ontwikkelingswerker ook daadwerkelijk haalbaar zijn. Zeker bij dat laatste punt diende de ondersteuner natuurlijk wel een 'kan wel'-grondhouding te hebben. In elke wijk die deelnam aan Kan wél! was één ontwikkelingswerker actief, die daar ongeveer twaalf uur per week aanwezig was.

Een blik op de website van Kan wél! laat zien dat het project anno 2014 nog actief is. Hoewel de ontwikkeling van Kan wél! in de afgelopen jaren zich

grotendeels buiten mijn blikveld heeft afgespeeld, las ik enkele jaren geleden dat er sinds 2006 meer dan 650 bewonersinitiatieven tot stand zijn gekomen in meer dan 50 buurten, verspreid over meer dan 20 steden. Daarmee heeft u een beeld van de omvang van het project. Dit artikel baseer ik op de beginfase van Kan wél! zoals Mirjan Oude Vrielink en ik die destijds hebben meegemaakt (de basisprincipes van de aanpak zijn sindsdien overigens niet enorm veranderd, als ik de website anno 2014 zie).

LSA ALS SPIL

Zoals hierboven al bleek waren diverse partijen betrokken bij Kan wél!, maar de spil van het project was toch echt het LSA, zo bleek in de loop van het onderzoek. De basisingrediënten kwamen uit het buitenland (**Can do / ABCD**), maar het was het LSA dat de potentie ervan zag voor Nederland. Het was ook het LSA dat al in een vroeg stadium **momentum** zag om een politiek 'piketpaaltje' te slaan en de aanpak op de politieke agenda te krijgen. Zo vond er op 26 januari 2005 op initiatief van het toenmalige kabinet Balkenende II een conferentie plaats waar ministers in gesprek gingen met vertegenwoordigers van bedrijfsleven, lokaal bestuur en maatschappelijke organisaties. Doel van het gesprek was te komen tot de formulering van actiepunten voor het verbeteren van sociale cohesie en samenhang in de samenleving. Dit zogenaamde 'Breed Initiatief Maatschappelijke Binding' legde de actiepunten vast in een gezamenlijk opgestelde verklaring. Het LSA heeft het spel handig weten te spelen. Bij die actiepunten stond

namelijk ook de afspraak dat in tien gemeenten via het LSA burgerinitiatieven ondersteund zouden worden met als motto 'Kan wél!'.

Niet alleen in de **agendasetting**, maar ook in de uitvoering bleek het LSA **leading**. Voor de pilot van Kan wél! werden acht 'ontwikkelingswerkers' aangetrokken.⁴ Deze kwamen concreet in dienst bij het LSA. Deze ontwikkelingswerkers waren per wijk zo'n twaalf uur aanwezig, alwaar zij bewoners dienden te stimuleren en enthousiasmeren om met eigen initiatieven te komen voor een 'betere leefkwaliteit' van hun wijk (en daarvoor hadden de acht ook een speciale training gevolgd). De ontwikkelingswerkers waren op diverse manieren geworven. Een aantal van hen zijn persoonlijk benaderd door het LSA, anderen hebben gereageerd op een vacature. Voor de aanstelling was, zo begrepen wij, 'goed kunnen luisteren' een eerste vereiste. Ook

moesten de ontwikkelingswerkers ervaring hebben met het begeleiden van participatietrajecten, al was een achtergrond in het sociaal cultureel werk of opbouwwerk bewust geen vereiste. Belangrijk in de selectie van kandidaten was, zo leerden wij, de vaardigheid

om ook daadwerkelijk uit te kunnen gaan van de kracht van bewoners zelf en in staat te zijn je eigen rol daar op af te stemmen.

POSITIEVE REACTIES

De gehele resultaatmeting die Mirjan Oude Vrielink en ik hebben uitgevoerd⁵ zal ik hier niet bespreken, maar een van opvallendste bevindingen was dat de bewoners die destijds hebben deelgenomen aan Kan wél! nagenoeg

Kan wél! bevatte reeds in 2006 een aantal elementen die pas in de jaren erna mainstream werden

zonder uitzondering zeer positief waren. Ze ervoeren de aanpak als een welkome steun in de rug en soms als het duwtje dat ze net even nodig hadden om aan de gang te gaan met een idee. De praktische en morele ondersteuning van de ontwikkelingswerkers werden erg gewaardeerd. Ook het simpele gegeven dat de ontwikkelingswerkers zo'n positieve insteek hadden werd opvallend goed ontvangen door de actieve bewoners.⁶

We kregen in de gesprekken met bewoners ook te horen dat 'Kan wél!' soms als een soort 'microkrediet' of een opstapje naar andere financiering had gewerkt. Het

bod sommigen een mogelijkheid om een idee te realiseren dat eerder nog op scepsis kon rekenen en waarvoor nog geen financiering kon worden gekregen. En zeker ook de snelheid waarmee zaken geregeld konden worden, werd gewaardeerd. Geen uitgebreide formulieren, geen lange periode van wachten voordat je aan de slag kunt. Een kort overleg met de ontwikkelingswerker – waarin zaken worden afgestemd en wordt bekeken of het een 'redelijk' verzoek is – en na een week konden de bewoners al beschikken over het werkbudget.

De Kan wél!-aanpak paste wat dat betreft prima bij de doe-mentaliteit van veel van de initiatiefnemers. Ook de duidelijkheid bleek een **asset**: de spelregels waren simpel en het was duidelijk 'bij wie je moest zijn'. En belangrijk: die persoon was er dan ook echt. Hij / zij nam de telefoon ook daadwerkelijk op, of belde snel terug en was oprecht betrokken bij het initiatief, zo kregen wij terug uit de interviews met initiatiefnemers.

TOEN AL

Zoals in de inleiding gesteld: Kan wél! bevatte reeds in 2006 een aantal elementen die pas in de jaren erna **mainstream** werden, en ook allerlei namen zouden krijgen die toen nog niet of niet zo veel gebruikt werden. Ik behandel er hieronder zes die mij met terugwerkende kracht met name opvallen.

Ten eerste: Kan wél! was al **outreaching** ver voordat het de (mode)term zou worden in het kader van het 'welzijnswerk nieuwe stijl'. De Kan wél!-ontwikkelingswerkers gingen al in 2006 'eropaf', zoals Jos van der Lans het later zou noemen.⁷ De ontwikkelingswerkers gingen de wijken in, en bleven daar niet 'op kantoor'. Nee, ze liepen op straat, en hadden

doorgaans een **hang out** op plekken waar de buurtbewoners zélf vaak kwamen. Denk aan een speeltuin of een buurthuis. De Kan wél!-werkers waren zichtbaar aanwezig in het openbaar domein; ze liepen rond, stelden zich voor aan de buurtbewoners – én hadden daarbij een vriendelijke, benaderbare uitstraling.

Het werk als ‘eenpitter’ in de wijk betekent vrijheid en een zekere flexibiliteit in het indelen van het eigen werk, maar had ook keerzijden zo meldden de ontwikkelingswerkers destijds. Enkele voordelen van het werken in een reguliere organisatie werden ook wel wat gemist, zoals het makkelijker kunnen terugvallen op collega’s bij bijvoorbeeld ziekte of vakantie, het kunnen delen van kennis over de wijk en haar bewoners en het delen van het lokale netwerk. Het **outreachende** karakter van het werk werd door de bewoners die wij destijds spraken overigens erg gewaardeerd. De twaalf uur per wijk was voldoende, zo gaven de bewoners en ontwikkelingswerkers destijds beiden aan, maar je moest als ontwikkelingswerker wel flink je best doen om alles in dat tijdsbestek te regelen, zo voegden de professionals er meteen aan toe. Als je het tempo erin wilde houden en ook echt beschikbaar wilde zijn voor de initiatief nemende wijkbewoner, dan hield dat op zijn minst in: een zeer goede en strakke planning én geen negen-tot-vijf mentaliteit. De gsm diende ook opgenomen te worden buiten kantooruren. Binnen afzienbare tijd terugbellen hoorde ook bij het Kan wél!-werk.

Hiermee kom ik op een tweede, hiermee samenhangend punt. Kan wél! gaf inhoud aan het begrip **presentie** in de context van burgerparticipatie en wijkontwikkeling, zonder het zo te noemen. Presentie, aanwezigheid, in zowel geografische als empathi-

sche zin, was al een tijd een begrip in de theologie en in hulpverlenende beroepen (bijvoorbeeld pastoraal werk).⁸ Pas later werd het een begrip in de wijkontwikkeling en bewonersondersteuning. De Kan wél!-ontwikkelingswerkers, zo vernamen wij van henzelf maar ook van bewoners, deden in de praktijk hun best om ‘er te zijn’ voor de bewoners. Om betrokken te zijn bij de initiatiefnemers en hun initiatieven, niet louter uit instrumentalistisch oogpunt (om het project te laten slagen), maar ook uit persoonlijk oogpunt. Het ging om een persoonlijke betrokkenheid bij wat de initiatiefnemers meemaakten en bezighield (alleen als die dat op prijs stelden natuurlijk). Het zat vaak in kleine dingen zoals een ontwikkelingswerker die na een voor een bewoner spannend gesprek geïnteresseerd vroeg hoe het was gegaan, of een ontwikkelingswerker die op een activiteit zijn of haar gezicht liet zien. Vaak ook ging het om niets speciaals, maar ‘gewoon om het gevoel dat de ontwikkelingswerker achter je staat’, zoals een van de bewoners het destijds zei.

Een derde punt: Kan wél! was gericht op **individuen**, meer dan op doelgroepen. Veel traditioneel welzijns-werk is / was groepsgericht, maar Kan wél! nam al in 2006 vrij rigoureuus het individu als uitgangspunt. Het ging om ondersteuning van een individu, of enkele individuen, die iets wilden realiseren. Het was geen 'doelgroepenbeleid' in de klassieke zin van het woord, waarbij aanbodgericht een op de doelgroep toegesneden pakket aan welzijnsproducten wordt aangeboden. Het betrof afstemming van de ondersteuning op het betreffende individu – waarbij in een zo open mogelijk gesprek voor beide partijen duidelijk werd wat dat dan betekende. Het betrof wel 'empowerment', zoals bij veel welzijns-werk, maar het ging meer om 'persoonlijke groei' van de initiatiefnemer dan om empowerment van groepen.

Ten vierde: Kan wél! was **burgerkracht** al enkele jaren voordat het een gevleugelde term werd.⁹ Hoewel Kan wél! wilde 'empoweren', trachtte het niet betuttelend te zijn. De 'kracht' van de initiatiefnemer diende als uitgangspunt genomen te worden. Overnemen was uit den boze – hoewel het soms moeilijk was om niet te veel te willen doen, gaven enkele ontwikkelingswerkers destijds toe. Het initiatief diende te allen tijde van de bewoner te blijven. Daarom was de term 'projecteigenaar' in het kader van Kan wél! ook zo belangrijk: LSA was (en is) namelijk bewoners. Hoewel de ontwikkelingswerkers – voor zover wij als onderzoekers konden zien – dat uitgangspunt allemaal aardig hadden geïnternaliseerd (en LSA had al jaren geleden de ABCD-aanpak omarmd), bleef dit een punt waar Henk Cornelissen continu scherp op bleef. En dit was een thema waarop hij regelmatig erg fel uit de hoek kon komen, zo merkten wij in de loop van het onderzoek.

Kan wél! was doe-democratie avant la lettre

Ten vijfde: Kan wél! was **doe-democratie avant la lettre**. Kan wél! begreep dat veel bewoners een bijdrage willen leveren aan de (lokale) publieke zaak niet louter door mee (of 'tegen') te praten met de instanties. Klankbordsessies, interactieve besluitvorming, informatieavonden – veel bewoners, zeker ook in aandachtswijken, hebben er niet veel mee. Zij hebben wel goede ideeën en praktische vaardigheden, maar zijn meer van 'daden' dan van 'woorden'. Kan wél! gaf bewoners invloed, maar benaderde hen als potentiële doeners in plaats van coproducten van of actievoerders tegen beleid. Kan wél! richtte hier de werkwijze ook op in. Doeners houden van tempo en niet te veel (en in hun ogen vaak onnodig) overleg. Dat snapten de ontwikkelingswerkers en de wijze van organisatie was daarop afgestemd. Kan wél! kende een 'lichte institutionele inbedding'. Geen logge organisaties met besluitvorming over veel 'schijven' en managers waarmee moet worden afgestemd, maar een helder aanspreekpunt in de buurt en snelle besluiten. De ontwikkelingswerkers

hadden bij een aanvraag voor een werkbudget meestal kort telefonisch contact met de Kan wél! projectcoördinator bij LSA (dat was destijds Elvira Jansen) en eventueel ook met de contactpersoon van de lokale woningcorporatie waarmee werd

samengewerkt. En alle drie de partijen – de ontwikkelingswerker, de coöperatie en LSA – waren er van doordrongen dat het geen uitgebreide papierhandel moest zijn. Binnen enkele dagen had de projecteigenaar doorgaans een antwoord.

Dit brengt mij bij het laatste punt: Kan wél! had de **corporaties** als belangrijke partners – en dus niet de **usual suspects**: de gemeenten. De inkt van het WRR-rapport 'Vertrouwen in de buurt' uit 2005, waarin de corporaties werden aangesproken op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid voor de leefbaarheid van

buurten, was nog maar net opgedroogd of het LSA was de samenwerking al aangegaan met corporaties. Ook op dit punt was Kan wél! er dus vroeg bij. De aan de Kan wél!-pilot deelnemende corporaties beperkten zich met hun financiële bijdragen niet tot hun eigen huurders, maar wilden de wijk als geheel op een hoger plan brengen.

GOLVEN ZIEN EN GOLVEN MAKEN

Dat Kan wél! op bovengenoemde punten de tijd vooruit was, betekende eigenlijk dat Henk Cornelissen, als directeur van het LSA en instigator van de Kan wél!-pilot, de tijd vooruit was. Hij voelde de maatschappelijke en beleidsbewegingen goed en vroegtijdig aankomen. In surf-termen: Henk was in staat een goede golf snel te zien en wist daar dan vervolgens ook nog eens goed op te surfen. Maar daarmee doe ik hem zeker ook tekort: hij was niet alleen bezig met het signaleren van en surfen op de golven, maar hij creëerde zelf met LSA ook golven. Met de zes punten die in de vorige paragraaf zijn toegelicht, gaf Kan wél! ook in een vroeg stadium (mede) vorm aan de werkwijzen en uitgangspunten die later breed zouden worden omarmd. Henk creëerde ook bewust wat 'reuring' met de aanpak (zoals hij dat later bijvoorbeeld ook zou doen met de Kwaliteitskaart Bewonersparticipatie). Hij parachuteerde 'zijn' ontwikkelingswerkers in de wijken en trok zich met Kan wél! niet al te veel aan van de gevestigde institutionele orde. Er werd simpelweg een nieuwe aanpak gezet naast de reguliere aanpakken uit onder meer de welzijnshoek. Dat was natuurlijk wel eens wat bedreigend voor de gevestigde instituties. Maar, zo besefte Henk, als je het allemaal van tevoren afstemt en uitgebreid bespreekt dan zou Kan wél! er niet, óf te laat, maar in ieder geval niet in deze vorm zijn gekomen. Goed gezien Henk.

- ¹ Een door Tony Gibson ontwikkelde wijkaanpak. Aldaar gesteund door de onafhankelijke non-profit instelling The Scarmantrust.
- ² De afkorting staat voor Asset Based Community Development, een wijkaanpak die uitgaat van de eigen kracht van bewoners. Deze is ontwikkeld door John Kretzmann en John McKnight.
- ³ De steden waren: Almere, Amsterdam, Arnhem, Breda, Emmen, Haarlem, Kerkrade, Leiden, Tilburg, Venray, Zaandam
- ⁴ Dat waren ten tijde van de pilot: Christel Krebber, Elvira Jansen, Jikky Dincelek-Lettinga, Lidy Noorman, Pia Rauhala, Thijs van Mierlo, Lex Casteelen en Gineke Annink. Heleen van Praag werd even later aan het team toegevoegd. Elvira Jansen was tevens de landelijk projectmanager voor Kan wél!
- ⁵ Oude Vrielink, M.J. & Wijdeven, T.M.F. van de (2007). Wat kan wél! kan. Hoe bewoners zelf bijdragen aan sociale binding in de wijk. Tilburg / Rotterdam: Universiteit van Tilburg / SEV. Deze is te downloaden bij onder meer Platform31: http://sev.platform31.nl/publicaties/publicatie.asp?code_pblc=870
- ⁶ Voor de geïnteresseerde lezer: in een later artikel hebben Mirjan en ik de werkwijze van de ondersteuners geanalyseerd aan de hand van vier kernelementen: 'burgerkracht aanvullen', 'empoweren van initiatiefnemers', 'institutioneel verbinden', 'vitaliseren van de wijkgemeenschap' – Oude Vrielink, M.J. & Wijdeven, T.M.F. van de (2011). Ondersteuning in vieren. Zichtlijnen in het faciliteren van burgerinitiatieven in de buurt. In: *Beleid en Maatschappij*. 2011, jrg 38, nr 4.
- ⁷ Jos van der Lans, Eropaf! De nieuwe start van het sociaal werk. Amsterdam / Antwerpen: Uitgeverij Augustus
- ⁸ De expert bij uitstek op dit gebied is Andries Baart, hij heeft 'presentie' in Nederland op de kaart gezet met zijn boek 'Een theorie van presentie' (2001).
- ⁹ Boer, N. de & Lans, J. van der (2011). *Burgerkracht - De toekomst van het sociaal werk in Nederland*. Den Haag: RMO.

Buurten voor **bewoners**

door
Staf Depla

Staf Depla is wethouder van Economie, Werk en inkomen en Beroepsonderwijs in de gemeente Eindhoven. Van 2000 tot 2010 was hij lid van de Tweede Kamerfractie van de PvdA en o.a. woordvoerder op gebied van wonen, wijken.

Ik heb Henk in 2000 leren kennen. Vanaf het begin was duidelijk dat Henk wars is van betutteling en overtuigd is van de kracht van buurtbewoners. Dat is de rode draad gebleven in die ruim 10 jaar dat ik met Henk heb samengewerkt.

Ik was in oktober 2000 vanwege het vertrek van Jan van Zijl Kamerlid geworden. En natuurlijk benaderde Henk me. Of ik niet ook een zogenaamde aandachts-

wijk wilde adopteren. Dat leek me wel wat. Als Utrechts Kamerlid verbond Henk me aan Overvecht. Het hoogtepunt bij een van mijn bezoeken was een oploop op straat met zo'n tachtig buurtbewoners. Ondanks de koude hebben we een uur heftig en indringend gesproken over de sloop- en nieuwbouwplannen. Belangrijke les die ik toen leerde was dat de bewoners de argumenten voor en tegen sloop, nieuwbouw of renovatie heel scherp op het netvlies hebben

staan. En prima in staat zijn dat serieus af te wegen. Daar dachten veel wethouders en corporatiebestuurders in die tijd anders over; te belangrijke beslissingen zou je niet aan de bewoners over kunnen laten. Zo is het idee geboren van het lokaal handvest sloop/renovatie waarin bewonersorganisaties en corporaties lokale afspraken vastleggen, bovenop wat er in het Burgerlijk Wetboek is vastgelegd. Dat heb ik later in de Tweede Kamer ingediend als initiatiefvoorstel.

GRUWEL VOOR WETHOUDERS

Maar het hoogtepunt van onze samenwerking waren de bewonersvouchers. Geld voor de buurt waar bewoners zelf de zeggenschap over kregen. Een gruwel voor veel wethouders bleek bij de invoering ervan. Veel

boze brieven en telefoontjes van wethouders 'wat we als Kamerleden wel niet dachten'.

Zij wilden het geld zelf blijven verdelen. Gelukkig waren er ook veel wethouders, waaronder de toenmalige wijkwethouder van Eindhoven, die het idee van harte ondersteunden.

Wat was het idee? Probleemwijken worden pas prachtwijken als bewoners er zich thuis en veilig voelen. Maar ook als kinderen hun school afmaken, jong en oud werk hebben etc. Bewoners moeten het doen. Het is hun buurt en hun toekomst. Het is dan ook niet meer dan

logisch dat bewoners ook zelf geld mogen inzetten. Niet via de gemeenten maar gewoon zelf. Henk liep al langer met dit idee rond. Maar in mei 2008 was het zo ver. De tijd was rijp. Hij had mij en Bas Jan van Bochove, mijn collega van het CDA, overtuigd. En toen hij de minister ook nog over de streep had getrokken, was zijn doel bereikt. De bal kwam echt bij bewoners te liggen. Bewoners mochten door middel van vouchers geld uitgeven om zelf initiatieven te kunnen betalen.

BEWONERSINITIATIEVEN

In die tijd had ik naast de wijk Overvecht ook de Utrechtse wijk Ondiep geadopteerd. Op een vergadering op een mooie zomeravond van het bewonersplatform kwam de wijkambtenaar vertellen dat

er extra geld was voor bewonersinitiatieven. Hij leverde er meteen een lijstje van 10 ideeën bij. En of de bewoners daar maar meteen 'ja' tegen wilden zeggen.

De bewoners reageerden als door een adder gebeten. Het was hun geld en daar wilden ze 'heeeeeel' zorgvuldig mee omgaan. Dus niet zomaar wat projectjes van de gemeente die nog geld nodig hadden. Ondanks dat het Rijk er niet meer aan meebetaalt, bestaat het in Eindhoven nog steeds. Als wethouder Financiën, in de vorige collegeperiode, heb ik dat de afgelopen vier jaar scherp in de gaten gehouden.

Henk was niet snel tevreden. Maar ik zag hem telkens weer opleven als we samen een geweldige pluim uitdeelden aan al die gewone, aardige en goede mensen die er iedere dag weer het beste van weten

 Het hoogtepunt van onze samenwerking waren de bewonersvouchers

te maken in hun buurt en die hulp, steun en opvang bieden aan de mensen die het op eigen kracht - tijdelijk - niet redden.

Henk is wars van betutteling en gelooft in al zijn vezels dat buurtbewoners veel meer kunnen dan iedereen denkt. Wethouders, bestuurders maar ook bewoners die daar niet in geloofden, hadden een 'moeilijke' aan Henk. En Henk hield deze kern en koers van de wijkaanpak vast ondanks alle beleidsveranderingen, van 40 naar 56 wijken, van aandachtswijken naar Vogelaarwijken.

Henk, heel erg bedankt voor je vasthoudendheid en alle energie die jij er al die jaren in hebt gestoken.

De zeggenschap moet kantelen

door

Ronald Paping

Ronald Paping is sinds 2007 directeur van de Nederlandse Woonbond, de vereniging die opkomt voor de belangen van alle huurders in Nederland. Hij heeft in deze functie veel samengewerkt met het LSA onder meer tijdens Landelijke Bewonersdagen.

Het LSA en de Woonbond zijn voor wat betreft onze doelstellingen heel nauw verwant. We trekken dan ook (on)regelmatig samen op, omdat de aanpak van wijken diep ingrijpt in het leven van de bewoners –al dan niet huurders. Voor ons allebei is het startpunt dat de bewoners het uitgangspunt moeten vormen.

Zo boden we in 2007 samen een petitie aan de Tweede Kamer aan. Onze gezamenlijke inzet was toen al gericht op de positieverbetering van de bewoners in de wijken: zij moeten de regie krijgen én een bewo-

nersbudget waar ze zelf over kunnen beslissen. Samen juichten we toen ook toe dat de stigmatiserende term ‘probleemwijken’ eindelijk uit het vocabulaire van de minister zou verdwijnen.

GEEN CONCESSIONS

En we hadden succes. De bewoners kregen van de Kamer een budget voor bewonersinitiatieven; de bewonersvouchers. In het saai en taai proces om een verordening daarvoor rond te breien met het ministerie

en de VNG, bleek al snel hoe moeilijk het voor gemeenten is om een heel klein stukje van de macht af te staan aan bewoners. Henk, jij voerde het overleg op heel eigen wijze: vastberaden, vasthoudend, met humor en heel soms - als het nodig was - een ietwat schampere opmerking. We hebben elkaar nogal eens verzuchtend aangekeken tijdens die vergaderingen... Uiteindelijk stapte de VNG uit dat overleg omdat hij de regie over de wijkaanpak in eigen hand wilde houden en wij geen van tweeën bereid waren daar enige concessie in te doen. De bewonersbudgetten en -vouchers hebben uiteindelijk veel positieve resultaten in de wijken opgeleverd en natuurlijk ging er soms ook wel eens iets mis.

De Woonbond is ook al sinds jaar en dag partner van het LSA bij de organisatie van de Landelijke Bewonersdag. Wij hebben enorm veel bewondering voor de inzet van het LSA en het enthousiasme van jouw mensen, die er elk jaar opnieuw in slagen een Landelijke Bewonersdag te organiseren die staat als een huis. Tekenend is het vertrouwen dat je daarbij in je mensen stelt; het is volgens jou niet nodig om je als directeur met alle organisatieperikelen te bemoeien.

PODIUM AAN BEWONERS

Met onze achterbannen bij elkaar is het altijd indrukwekkend druk op de Landelijke Bewonersdagen. De allermooiste Bewonersdag was volgens ons die van 2011 toen - na een dag crowdsourcing - het 'Landelijk

Manifest van de Actieve Wijkbewoners' kon worden gepresenteerd. Waarin bewoners zélf beschrijven onder welke voorwaarden zij de sleutelrol in de wijkaanpak op zich willen nemen. Het is een mooi manifest en de aanbevelingen zijn nog steeds heel actueel: leg de regie écht bij de bewoners en biedt daartoe de faciliteiten. Opvallend is trouwens dat jij tijdens die Bewonersdagen het podium aan de bewoners (en enkele "hotemetoten") geeft en er duidelijk voor kiest daar niet zelf op te gaan staan. En terecht, want veel van die bewoners zetten zich al jaren vrijwillig in voor hun eigen buurt of wijk of zijn actief in een bewonerscommissie of huurdersorganisatie. Af en toe vraag je je af hoe het mogelijk is dat die bewoners dat zo lang volhouden. Want nog te vaak worden bewoners gehoord, maar er wordt niet écht naar ze geluisterd. Initiatieven van de bewoners zelf krijgen nog steeds onvoldoende kans.

“ Te vaak worden bewoners gehoord, maar wordt er niet écht naar ze geluisterd

Intussen zijn we in een nieuwe politieke werkelijkheid beland; de tijd van de 'eigen verantwoordelijkheid' en zelfredzaamheid. Het kabinet zet in op burgerparticipatie,

zonder de bewoners middelen in handen te geven waarmee dat binnen het bereik komt.

Zowel het LSA als de Woonbond kwam tot de conclusie dat het tijd wordt voor een veel sterkere positie van bewoners, vastgelegd in wet- en regelgeving. Het LSA heeft, in passionele navolging van de Localism Act uit Engeland, een goed pakket buurtrechten ontworpen waarmee burgerinitiatieven worden gestimuleerd. Wij steunden die inzet (de Buurtrechten) tijdens het rondetafelgesprek met Kamerleden over de

wijkenaanpak en nu nog steeds. En wij zetten in op een sterkere positie (instemmingsrechten) bij de verhuurder en de gemeente, bijvoorbeeld via de Herzieningswet voor corporaties.

BEWONERS MEER AAN HET ROER

En er is nog een parallel; het LSA promoot zelfbeheer, evenals de Woonbond die bijvoorbeeld een symposium hield: 'Doe uw verhuurder de deur uit'. Beiden – ieder vanuit onze eigen invalshoek - zoeken we naar vernieuwing waarbij bewoners écht het heft in eigen hand nemen.

LSA en Woonbond willen allebei dat bewoners meer aan het roer zitten. Het gaat immers om hen en veelal zijn ze (als huurder) ook de financier. De zeggenschap moet kantelen, zowel in de wijken als bij het beleid en beheer bij corporaties. Misschien levert de parlementaire enquête nieuwe kansen voor de toekomst.

Beste Henk, 24 jaar ben je directeur geweest van een stimulerende enthousiaste organisatie. Jij zult zeker niet achter de geraniums gaan zitten verpieteren. Je zult weer van alles en nog wat gaan doen. We voorzien zelfs dat je het daarmee dan weer veel te druk krijgt. Wij hopen dus dat je ook de tijd neemt om zomaar te genieten van alle mooie dingen in het leven. Het ga je goed!

Eigenaarschap en verbindingen

door

Willem van Leeuwen

Willen van Leeuwen was van 1998 tot 2009 voorzitter van Aedes, vereniging van woningcorporaties. Aedes was een van de landelijke financiers van het LSA-project Kan wél! Tegenwoordig is hij adviseur en lid van de raad van commissarissen van de woningcorporaties Vivare en Stadgenoot en verbonden aan het Wetenschappelijk Instituut van het CDA.

Geloof in de kracht van mensen. Dat moet wel de rode draad worden van de bijdrage die ik mag leveren aan het Liber Amicorum voor Henk Cornelissen. Vanuit de overtuiging dat mensen het beste zelf vorm kunnen geven aan hun huis, straat en buurt, moesten Henk Cornelissen en ik elkaar wel een keer ontmoeten. Dat was nog maar tien jaar geleden, in 2004. De tien jaar ervoor waren de corporaties druk bezig met hun organisatie en leverden op verzoek van de rijksoverheid (Tommel, Remkes) een geweldige bouwproductie. Hun

focus lag op de stenen en op het bedrijf. In 2002 begon dat al te kantelen. Allereerst realiseerde ik me dat de corporaties 'verweesd' waren geraakt. Dat leidde tot het begrip woonmaatschappij en een publicatie onder de lekker allitererende titel 'Herstel van horizontale hechting'.¹ Daarin pleitte ik voor een derde orgaan in de bestuursstructuur dat inhoud zou geven aan de legitimatie van de maatschappelijke meerwaarde van de corporatie. Onlangs kwam dat pleidooi terug als 'derde laag' in het redactioneel commentaar van **Aedes Magazine**. Het vraagstuk van de legitimatie is nog

steeds niet opgelost terwijl de urgentie de afgelopen jaren alleen maar is toegenomen.

De kanteling bleef niet beperkt tot wat ik maar noem de institutionele inrichting van de woningcorporatie. Meer en meer ontstond het besef dat de corporaties er waren voor het **wonen** en niet voor de **woningen**. De Ledenraad van Aedes heeft een dagdeel gedebatteerd over de primaire focus die in de AedesCode zou doorklinken: stenen of mensen. Het werden de mensen!

Die verandering van focus ging gepaard met de slogan 'van stenen naar mensen'. Eenzelfde verandering beoogde Pieter Winsemius met zijn mooie reeks WRR-adviezen 'Vertrouwen in respectievelijk de buurt, de school en de burger'. Hij gebruikt consequent, ook toen hij kort minister was, de term **wooncorporatie**.

VAN WIE IS DE BUURT?

In de periode tussen genoemde publicatie en de vaststelling van de AedesCode heb ik Henk Cornelissen leren

kennen. Hij maakte me enthousiast voor de Kan wéll!-projecten. Vanuit Aedes hebben we een budget ter beschikking gesteld om die projecten op te schalen. Op 12 oktober 2006 mocht ik de landelijke praktijkdag, de Talentacademy in Den Bosch bijwonen. Wat een prachtmensen en wat een energie. Deze ervaring rijker geworden, moet het in die periode zijn geweest dat ik in een interview de quote gaf 'het huis is van de huurder want die woont erin'.

Van wie is de corporatie? Van wie is de straat en van wie de buurt? Het zijn niet zozeer de vragen naar eigendom als wel naar eigenaarschap. Wie heeft het voor het zeggen? De ervaring met de Kan wéll!-projecten maakt duidelijk dat bewoners goede ideeën hebben en dat die ideeën werken. Ambtenaren die beweren dat het buurtinitiatief niet gaat werken base- ren zich op situaties waarin van overheidswege een vergelijkbare oplossing de buurt door de strot werd geduwd. Dat werkt inderdaad niet. Als de buurt geen eigenaar is, roest de wikip weg. Als de buurt het heft in handen neemt, komt er een speeltuinvereniging met voldoende vrijwilligers. **Kan Wel!** legde nog

iets bloot. Het betrekke- lijke leervermogen van de gemeentelijke organisatie. In sommige gemeenten zijn meer dan tien projecten via de **Kan Wel!** formule tot stand gekomen. Leuk, denk je als je dat hoort. Maar het is helemaal niet leuk. Als bewoners bij ieder initi- atief een ad hoc-breekijzer moeten hanteren, gaat er iets niet goed. Het maakte

me duidelijk dat de burgers, de bewoners van de buurten en wijken een structureel instrument moeten hebben om invulling te kunnen geven aan hun eigenaarschap.

BESTAANDE VERHOUDINGEN AAN HET SCHUIVEN

Je hoeft de krant maar open te slaan, de nieuwsbrieven door te scrollen en de berichten op Twitter te volgen om vast te stellen dat de verhoudingen stevig in beweging zijn. Jan Rotmans stelt dat we een kantel-

Aedes Code

Twee citaten uit de code:

We werken aan vitale buurten en wijken in kernen, dorpen en steden waar mensen graag wonen en leven en zich kunnen ontwikkelen / ontplooiën.

We verbinden ons met bewoners en dagen ze uit om hun talenten in te zetten.

periode doormaken. “Elke generatie claimt dat ze leeft in een tijd van verandering, maar nu leven we in een verandering van tijdperken.”² Met anderen signaleert hij een sluipende revolutie, een beweging van onderop. Mensen breken uit het starre systeem dat we met elkaar gemaakt hebben, voelen zich niet meer thuis bij de waarden van de markt en evenmin bij de bureaucratie van de overheid. Mensen willen weer in verbinding komen met hun eigen omgeving en zoeken elkaar op vanuit pragmatische solidariteit. We kunnen de effecten van deze beweging van onderop overal waarnemen. Het barst van de initiatieven. In soorten en maten ontplooiën mensen alleen of samen met anderen initiatief.

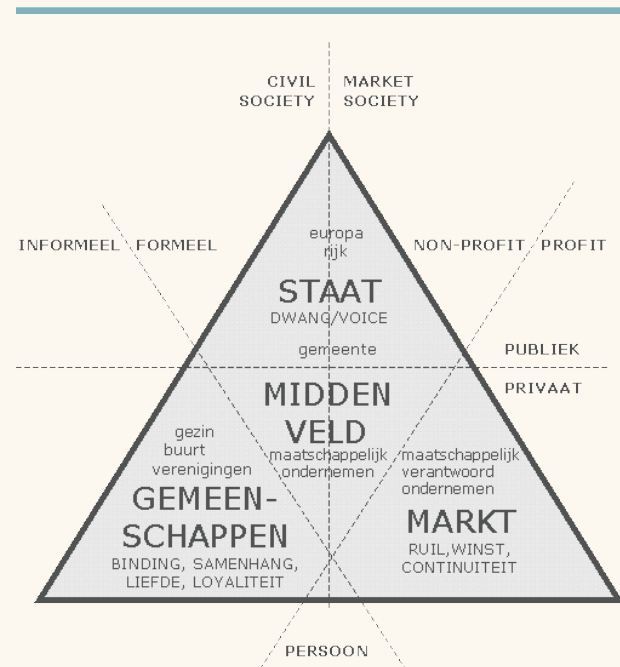
Veel initiatieven hebben betrekking op energie en zorg. Uit een recent onderzoek van het Aedes-ActiZ Kenniscentrum Wonen-Zorg in samenwerking met de Universiteit van Utrecht blijkt dat het aantal initiatieven van onderop in een jaar tijd is verdriedubbeld.³ Van 30 initiatieven in 2013 naar 100 dit jaar. Daarvan zijn er 85 daadwerkelijke burgerondernemingen. In een tekst die voor Henk Cornelissen geschreven wordt, is de ontwikkeling van de buurtbedrijven geen nieuws.

STILLE REVOLUTIE

De beweging van onderop is daadwerkelijk een stille revolutie. In de samenleving is een dynamiek op gang gekomen die de premier tot de uitspraak bracht dat de overheid achterloopt op de samenleving. Met die constatering is niets mis, integendeel! We verlaten de verzorgingsstaat die mensen afhankelijk maakt en in systemen opsluit. We zien de eerste sporen van een samenleving die zich van onderop organiseert.

Bestaande patronen worden doorbroken en klassieke verhoudingen moeten opnieuw ‘geijkt’ worden. Om

de consequenties voor de verhoudingen tussen de instituties in onze samenleving te kunnen duiden, maak ik een korte uitstap aan de hand van de driehoek van Wim van de Donk.⁴ In de klassieke driehoek met staat, markt en samenleving (of publiek, privaat en community) trekt hij een aantal lijnen met behulp van onderscheidende criteria zoals non-profit en profit. Op die manier ontstaan vier domeinen: de gemeenschap, de markt, de staat en het middenveld.

bron: Van de Donk/WRR (2005)

In het domein van de markt, van oudsher het domein van de winst gedreven ondernemingen, komen de laatste jaren ondernemingen op die meer waarden koesteren dan alleen winst en aandeelhouderswaarde. Ondernemers die zonder steun van de overheid, in

het domein van de markt maatschappelijke waarden realiseren. In 'Verbeter de wereld, begin een bedrijf', zijn prachtige voorbeelden van deze **social enterprises** te vinden.⁵ **Social enterprises** opereren tegen de grens van het middenveld aan maar zijn goed te onderscheiden van een maatschappelijke onderneming. Ze opereren niet in een arrangement met de overheid, hebben geen toelating, erkenning of iets dergelijks. En er wordt winst uitgekeerd.

PRAGMATISCHE SOLIDARITEIT

In het domein van de gemeenschap, van oudsher het domein van verenigingen en het vrijwilligerswerk, ontstaan nieuwe initiatieven die door andere waarden dan alleen altruïsme gedreven zijn. Bewoners beginnen samen een bedrijf. Een BewonersBedrijf zoals het Bruishuis in Arnhem of een energiecoöperatie. Het is waarschijnlijk wat kort door de bocht maar bij dergelijke initiatieven speelt pragmatische solidariteit een grote rol. Deze initiatieven opereren tegen de grens van de maatschappelijke ondernemingen aan. Het is zelfs een verdedigbare stelling dat ze alle kenmerken hebben die de gevestigde maatschappelijke ondernemingen bij hun oprichting hadden. In dat geval kunnen we spreken van een revival van de maatschappelijke onderneming.

Het is buitengewoon boeiend om te zien hoe de dynamiek in de samenleving ertoe leidt dat nieuwe ondernemingen op of over de grenzen van het domein van de gevestigde maatschappelijke ondernemingen heen, opereren.

EXISTENTIËLE CRISIS VAN KLASSIEKE CORPORATIE

De vanzelfsprekende meerwaarde van de maatschappelijke ondernemingen komt ter discussie te staan. Nieuwe maatschappelijke initiatieven en **social enterprises** kunnen zich ontwikkelen tot geduchte concurrenten bij het genereren van **public value**, maatschappelijke meerwaarde. Op basis van de eerste ervaringen mag verondersteld worden dat ze efficiënter opereren. Ze werken met minder overhead en hebben lagere kosten. Ten tweede is hun legitimatie haast vanzelfsprekend. Maatschappelijke initiatieven zijn gedragen door de gemeenschap en opereren in de directe nabijheid. De betrokkenen ervaren een vorm van eigenaarschap. Bij **Social enterprises** is duidelijk wie de eigenaar is en de maatschappelijke waarde die zij toevoegen is onderdeel van een marktgeoriënteerd business model. Woningcorporaties en andere maatschappelijke ondernemingen die op het middenveld opereren hebben wat betreft de legitimiteit een dubbel probleem.

Willem van Leeuwen

Allereerst hebben ze geen eigenaar. Dus komt de vraag steeds nadrukkelijk op tafel: 'wie legitimeert de maatschappelijke meerwaarde van de corporatie?'. Ten tweede hebben professionalisering van het corporatiebestuur en het bedrijf, de schaalvergroting en de neoliberale systemen van sturing en verantwoording, tot een toenemende vervreemding met de natuurlijke achterban geleid. Afstand in plaats van nabijheid, consumentisme in plaats van medeverantwoordelijkheid. Corporaties staan voor de grote uitdaging om te werken aan de legitimering van hun maatschappelijke meerwaarde en het herstellen van de verbindingen met de mensen waarvoor ze er zijn. Het gaat er niet om dat de continuïteit van de bedrijven op het spel staat (faillissement). Het gaat om de continuïteit van de sociale institutie. De sociale infrastructuur moet bij de tijd gebracht worden. Dat zou de drijfveer in het debat over de toekomst van de corporatie moeten zijn.

NAAR NIEUWE VERBINDINGEN

De toekomst van de **wooncorporatie** hangt in belangrijke mate af van hun vermogen om nieuwe verbindingen aan te gaan met de bewoners en de lokale gemeenschap.

Intussen lijkt er wetgeving tot stand te komen die de corporaties terug dringt tot wat de kerntaak wordt genoemd: voorzien in **woningen**. En gedurende de parlementaire enquête woningcorporaties 2014 lijkt het prestatieveld leefbaarheid als de grootste fout van het corporatiestelsel bestempeld te worden. Er bestaat binnen en buiten de sector angst dat de rijksoverheid in de klassieke regelreflex zal schieten en de corporaties in

de richting wil sturen **van mensen naar stenen**. Deze regelreflex op rijksniveau zal vroeg of laat vastlopen op lokale coalities. Gemeenten, bewoners en maatschappelijke partners zullen het niet begrijpen en niet accepteren dat corporaties nee verkopen en met de rug naar de ontwikkelingen in de samenleving gaan staan.

Woningcorporaties hebben er groot belang bij om zich te verbinden met de gemeenschap.

De gemeenschap heeft er eveneens belang bij die verbinding aan te gaan, om toegang te hebben tot de bronnen van de woningcorporatie: kennis, mensen, middelen, relaties en macht. Veel van de nieuwe initiatieven die van onderop tot stand komen, zouden

gebaat zijn bij de professionaliteit en de mogelijkheden die de gevestigde corporaties en andere maatschappelijke organisaties hebben. Dat schept mogelijkheden van versnellen tot opschalen.

Het maatschappelijk belang van de participatiesamenleving, van burgerinitiatieven en Bewoners-Bedrijven is groot.

Het belang van burgers is dat ze het heft in eigen hand kunnen nemen en **tot hun recht** komen. Dat is voldoende reden om niet te wachten tot de corporaties en de andere organisaties op het middenveld zich bewust zijn van de noodzaak om nieuwe verbindingen aan te gaan en daar daad-

werkelijk inhoud aan gaan geven. Het is voldoende reden om de burgers het recht te geven het heft in eigen hand te nemen.

RIGHT TO CHALLENGE

Het **right to challenge** is een beetje een containerbegrip aan het worden. Het instrument is te vinden in het coalitieakkoord van het Rotterdamse college, in amendementen van de Tweede Kamer bij de WMO en de Bibliotheekwet.

Ik heb het ook opgenomen in de periscope die ik als senior fellow van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA schreef.⁶

In die periscope is een agenda voor het CDA opgenomen waarin de tekst voorkomt die in het kader is opgenomen.

Het **right to challenge** intervenueert tot nu toe in de relatie burger, burgerinitiatief en overheid. Naar mijn mening moet het zich ook kunnen uitstrekken tot de relatie ouders en schoolbestuur, patiënten/familie en zorginstelling en tot de relatie buurt en corporatie.

Als je een orgaan of een

organisatie tanden geeft, een recht verschaft, blijkt er in de praktijk zelden gebruik van te worden gemaakt. Neem bijvoorbeeld het recht van enquête. Dat is bij wet aan de Ondernemingsraad toegekend maar kan met een bepaling in de statuten door iedere organisatie

Kiezen voor maatschappelijk initiatief, zelforganisatie, zelfbeheer door:

- maatschappelijke initiatieven met de handen op de bestuurlijke rug te faciliteren en stimuleren;
- mensen en hun gemeenschappen toegang te verschaffen tot de hulpbronnen van maatschappelijke ondernemingen;
- ervoor te zorgen dat maatschappelijke initiatieven zich met gebruikmaking van een **right to challenge** kunnen ontwikkelen tot een duurzame vorm van zelforganisatie;
- een Nederlandse variant van het **right to bid** te introduceren.

aan een orgaan toegekend worden. Stel het loopt in de praktijk niet zo lekker met het uitoefenen van de beoogde invloed. Het bestuur is bij wijze van spreken horende doof. Dat verandert als een blad aan de boom zodra de bestuurssecretaris de vraag krijgt wat het adres van de Ondernemingskamer is. Het gaat kortom om **checks and balances**, om 'weerwerk' zoals de WRR het treffend noemde in een recent advies.⁷

Echte zeggenschap. Het is een kopje uit het **Manifest van actieve Wijkbewoners** dat in 2011 tijdens de Landelijke Bewonersdag van het LSA via **crowd sourcing** tot stand kwam. Tot nu toe lag de focus vooral op de nieuwe verhoudingen tussen het middenveld en de gemeenschap, de bewoners. Maar hoe zit het met de actieve wijkbewoner en de overheid? Is de overheid toe aan de andere mindset? Hoe ziet de participatiesamenleving er uit? Is het een samenleving waarbij de overheid de verantwoordelijkheid over de schutting gooit en de burger veel succes wenst? Is het een samenleving waarbij de burger een uitvoeringsorgaan is van overheidsbeleid en waarbij de burger 'binnen de lijntjes mag kleuren'? De Doe-democratie van minister Plasterk heeft daar trekjes van.

DE PARADIGMASHIFT

Of is het een samenleving waarbij de overheid participeert met de burger? Dat laatste lijkt een beetje de toonzetting in het advies van de Raad voor het openbaar bestuur.⁸ In dat advies wordt in plaats van de versleten participatieladder, de overheidsparticipatieladder

als paradigmashift gepresenteerd. Die wordt als volgt verwoord. "Het gaat niet (alleen) meer om het vergroten van de beïnvloedingsmogelijkheden voor burgers, organisaties en bedrijven via participatieve instrumenten. Die gaan er immers van uit dat de overheid iets wil en daarvoor burgers mee wil krijgen. De omslag begint juist door ervan uit te gaan dat wat nodig is in de eerste plaats groeit in de samenleving en haar gemeenschappen. Daarop volgend ontstaat vanuit die samenleving mogelijk de behoefte aan ondersteuning vanuit de overheid."

De tijd is rijp voor de BewonersBedrijven die LSA promoot. Het wordt tijd voor coöperaties van bewoners die de woning (deels) in eigendom hebben, bijvoorbeeld naar het model van Adri Duijvestein. Bewoners zijn prima in staat tot vormen van zelfbeheer. Het draagt bij aan eigenaarschap en kan ook de woonlasten verlagen. Henk Cornelissen heeft 25 jaar gewerkt aan dit soort maatschappelijk innovaties. En nu er een schaal-sprong aan lijkt te komen, draagt hij het over.

HENK GAAT MET PENSIOEN...

'Er is nog zoveel te doen. Net nu' – en dan volgt er een gloedvol betoog wat er aan ontwikkelingen op gang aan het komen is en waar je toch bij moet zijn. Er is geen goed moment om te vertrekken. Dat is het gevoel van menig gedreven mens op de drempel van het pensioen. Henk Cornelissen voegt zich nu bij dat gezelschap.

Pensioen is slechts een andere samenstelling van het inkomen en afscheid van je werkgever. Je kunt nieuwe keuzes maken. Stoppen met werken lijkt me voor Henk geen optie. Het mooie van pensioen is dat je geen energie meer hoeft te steken in alledaags gedoe dat nu eenmaal bij het runnen van een werkorganisatie hoort. Je kunt je inzichten en ervaring nu gebruiken om heel gericht mensen en organisaties precies dat 'opkontje' te geven dat nodig is.

De dynamiek in de samenleving is fascinerend.

Bewonersgroepen, maatschappelijke organisatie en gemeenten zoeken naar nieuwe verhoudingen.

Bij die zoektocht hebben ze mensen nodig die hun sporen hebben verdiend, die niet meer hoeven te scoren maar kunnen luisteren en coachen. Ze hebben meedenkers nodig die gedreven zijn om de kwaliteit van de samenleving te verbeteren en mensen tot hun recht te laten komen. Kortom Henk, ze zijn op zoek naar je!!

Mijn bijdrage begon met de constatering dat we allebei in de kracht van mensen geloven. We hebben nog iets anders gemeen. We zijn zeer gedreven om onze visie met de nodige overtuigingskracht te delen met anderen. Dat gaat nu eenmaal gepaard met een portie onverzettelijkheid, **ausdauer** en eigenwijsheid. Tekenend voor dat laatste is misschien wel dat Henk Cornelissen en ik, ook al ging het tegen de trend in, steeds onze snor hebben gehouden.

Henk, welkom bij de club van mensen die zich, niet

gehinderd door organisatiebelangen, verbinden met mensen en organisaties die vorm en inhoud geven aan de doelen die zij zichzelf stelden toen ze nog niet met pensioen waren. We blijven elkaar daarbij ongetwijfeld tegenkomen. Bij het afronden van deze tekst krijg ik jouw bericht dat je naast me komt zitten op de 'tribune' van het Habion project www.een2e-jeugd.nl. Ik zie ernaar uit!

¹ Leeuwen, W.D. van (2002), 'Herstel van horizontale hechting', in: *Christen-Democratische Verkenningen, Themaummer 'Ontketening door vraagsturing?'*, sept. 2002, nr. 7/8/9, pag. 141-152

² Rotmans, J. (2012), 'De Queeste van woningcorporaties', in: *Met dank aan de crisis. Moeten we bang zijn voor veranderingen? Aedes-Forum reeks nr. 13, Den Haag, Aedes-Forum voor Inspiratie en Zingeving*

³ http://www.kcwz.nl/dossiers/lokale_kracht/meer-dan-100-zorgcooperaties-actief-in-nederland

⁴ Donk, W.B.H.J. van de en Brandsen, T. (2005), 'Vermenging of verbinding van tegendelen? Betekenis en belang van hybriditeit', in: *Bestuurskunde, jaargang 14 (2005), nr. 3 blz. 34-42*

⁵ Verloop, W. en M. Hillen (2013), *Verbeter de wereld, begin een bedrijf. Hoe social enterprises winst voor ieder een creëren. Amsterdam, business contact*

⁶ Leeuwen, W.D. van (2013), *Het CDA en de maatschappelijke onderneming, in de serie: Naar een vitale samenleving, Den Haag, CDA WI*

⁷ WRR (2014), *Van tweeluik naar driehoeken. Versterking van interne checks and balances bij semipublieke organisaties, Amsterdam, Amsterdam University Press*

⁸ Raad voor het openbaar bestuur, *Loslaten in vertrouwen, Den Haag: Rob*

‘Geef bewoners meer zeggenschap’

door

Inge Vossenaar

Inge Vossenaar is directeur Wijken bij het directoraat-generaal Wonen, Wijken en Integratie van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Zij vervult deze functie sinds september 2011.

‘Geef bewoners meer zeggenschap’. Dat is de boodschap die Henk de afgelopen jaren vrij consequent naar voren heeft gebracht en ongetwijfeld een van zijn meest gebruikte zinnen. Ik heb sinds 2011 vanuit het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties met de LSA mogen samenwerken, discussiëren en debatteren en dus ook met Henk. Henks betrokkenheid bij grotestedenbeleid en wijken-aanpak en daarmee ook zijn samenspel met het ministerie en mijn voorgang(st)ers gaat veel verder terug dan deze drie jaar. En in deze periode heeft hij bij diverse ministers op volkomen eigen, standvastige wijze het onderwerp van de zeggenschap van bewoners constant benadrukt. Denkt u onder meer aan minister De Graaf,

Vogelaar, Van der Laan, Donner, Spies en Blok. Ik neem u mee langs een paar hoogtepunten, met een bijzondere aandacht voor de meest recente.

Samenwerking tussen professionals en bewoners
Waar Henk, mede gevoed vanuit zijn ervaring als wijk-opbouwer in Woensel-West, de afgelopen jaren elke stap op de participatieladder¹ heeft doorlopen - vanuit mee mogen praten naar doen, vanuit reageren op plannen naar initiëren van activiteiten - heeft de laatste jaren de focus gelegen op BewonersBedrijven en bewoners-rechten.

Nu zijn die laatste twee het meest actueel om iets over te zeggen. Niettemin is het ook goed om te zien wat de

afgelopen tijd al gerealiseerd is. Onderzoek² laat zien dat de rol van bewoners met de wijkenaanpak veel sterker uit de verf is gekomen. Zeker op die plekken waar vanaf een vroeg moment met bewoners wordt gesproken en waar flexibiliteit in de plannen zit, is een goede samenwerking tussen professionals en bewoners zichtbaar en kan die resulteren in mooie resultaten voor de buurt.

Het WOON, een groot onderzoek van BZK naar de ervaringen van bewoners, gaf in 2012 aan dat bewoners over het algemeen zeer tevreden zijn met hun buurt en dat dat zeker bij bewoners in aandachtswijken relatief veel sterker is toegenomen dan bij bewoners van andere buurten.

Een andere situatie dan een paar jaar terug dus. En het is goed om te constateren waar we als rijksoverheid en belangenorganisatie van bewoners vaak samen hebben opgetrokken en soms ook tegenover elkaar hebben gestaan.

Een paar cruciale ontwikkelingen: de bewonersbudgetten, gericht op het versterken van de financiële zeggenschap van bewoners in de aandachtswijken. Minister Vogelaar trok hier 95 miljoen euro voor uit. De ABCD-methode (Asset Based Community Development) die de kracht in wijken – juist ook in kwetsbare wijken – zichtbaar maakte. De opkomst van de ondernemende wijkbewoners met de wijkonderneming als zichtbaar beeld daarbij.

GEZONDE SPANNING

Henk is daarbij een drijvende kracht geweest achter het overbrengen van de Britse Community Trusts-aanpak naar de Nederlandse situatie. Dankzij de inzet en het enthousiasme van Henk om hiermee in Nederland te gaan experimenteren, heeft het ministerie zich even-

eens aan dit experiment verbonden. Als een leeuw heeft Henk gestreden en gewaakt om dit project tot een succes te maken. En met resultaat, de eerste vier Nederlandse BewonersBedrijven zijn een feit.

Zo'n traject levert op gezette tijden ook gezonde spanning op. Want hoeveel geduld hebben we met elkaar voordat de wijkondernemingen staan. Vanuit ons perspectief is het kunnen (laten) delen van goede ervaringen belangrijk, maar wanneer zijn we daaraan toe?

Henk hield een vurig pleidooi voor geduld zonder het belang te onderschatten van het meenemen van alle betrokkenen in de stappen die werden gezet om tot een wijkonderneming te komen.

Een andere uitdaging is de vraag wanneer iets een wijkonderneming is. Hoe strak zijn we in de definitie van een wijkonderneming: er zijn immers betrokken en ondernemende wijkbewoners in alle maten en soorten en met een (te) strakke definitie sluit je ook mensen en goede ideeën uit. Nieuwe vormen van ondernemerschap leveren mijns inziens ook nieuwe partners op en het is een mooie uitdaging daar ook nieuwe samenwerkingsverbanden mee aan te gaan. Die kunnen in de ene wijk wel eens anders liggen dan in de andere.

KLEINE CONCRETE STAPPEN

Eén punt heeft Henk, ongetwijfeld tot zijn spijt, niet af kunnen ronden: zijn pleidooi voor Nederlandse community rights. Geïnspireerd door de ervaringen in Groot-Brittannië heeft Henk zich ingezet voor een vertaling naar de Nederlandse situatie daarvan. En dat is nog niet zo eenvoudig.

Op verschillende discussiebijeenkomsten, waaronder de LSA-dagen, heeft Henk veel discussie mogen voeren over waar het nu precies om gaat. In de kern is de

boodschap 'geef bewoners meer zeggenschap' en vertaalt dat in rechten die de gelijkwaardigheid tussen bewoner en professional, tussen bewoner en overheid tot uitdrukking brengen. Dit vertalen naar concrete rechten is niet iets rechtlijnigs. Het vraagt kleine stappen om te zien waar we wat aan hebben. Die kleine stappen worden wel gezet! Met de 'right to challenge' in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning is een eerste recht neergelegd. Bewoners krijgen het recht om de gemeente uit te dagen als ze denken dat ze (een deel) van de zorg in hun buurt beter kunnen verlenen dan de gemeente dat doet. Door van dit recht gebruik van te maken, zal ongetwijfeld scherper worden waar ruimte voor verbetering is.

Tegelijkertijd wordt in onder meer Amsterdam gewerkt met een sociaal contract: hoe kunnen overheid, burgers en andere partijen scherper wensen, verantwoordelijkheden en rechten naar elkaar toe formuleren. En soms gaat het ook om regelingen (tijdelijk) wegnemen. Experimenten als BewonersBedrijven maken ook scherp om welke regelingen het kan gaan. Wij maken ons hard voor een aanpak van die juridische vragen.

SPREEKBUIS VOOR BEWONERS

Het LSA heeft onder leiding van Henk actief bijgedragen aan het versterken van de leefbaarheid in wijken en buurten. Op landelijk niveau is het LSA de spreekbuis voor bewoners. Dat houdt ons als ministerie scherp en geeft ook gelegenheid samen op te trekken en uit te voeren. De afgelopen periode was vooral gericht op de bewonersgroepen in de aandachtswijken. De laatste jaren verschoof de aandacht naar ondernemende burgers. Dit heeft zich onder meer vertaald in de nieuwe naam van de organisatie, namelijk Actieve Bewoners. Kortom,

Inge Vossenaar

Henk laat een wezenlijk andere organisatie achter dan waar hij begon en, nog belangrijker, de werkelijkheid van de 'actieve bewoner' is een wezenlijk andere. Haagse termen als 'doe-democratie', 'decentralisaties' en 'lokaal maatwerk' vertalen zich in de dagelijkse werkelijkheid naar ruimte voor initiatieven voor burgers, minder standaardoplossingen en nieuwe vormen van ondernemerschap.

Een mooie uitdaging voor Henks opvolger om dat met een nieuwe boodschap van de LSA kracht bij te zetten. Wij zien met vertrouwen uit naar de samenwerking. En Henk kan gerust met pensioen. Zijn uitspraak 'geef bewoners meer zeggenschap' is zijn echo nog niet verloren. Dank voor je gedreven inzet voor de LSA de afgelopen jaren.

¹ De WRR, maar ook vele anderen, onderscheiden een aantal stappen in de relatie tussen burgers en overheid. Een eerste stap is die van inspraak, de tweede is actief mee beleid maken, de derde is die van de ondernemende burger

² Door de universiteit van Tilburg

Het **LSA** heeft me zoveel gegeven

door

Marion van Beurden

Marion van Beurden is voorzitter van Buurtbelangen Bennekel en platformlid van het LSA. Ook zat zij jarenlang in het bestuur van het LSA als penningmeester.

Ik leerde Henk kennen in 1999. Ik mocht invallen op een platformvergadering en daar mijn Eindhovense wijk de Bennekel vertegenwoordigen. Die eerste ontmoeting met Henk herinner ik me nog heel goed. Overtuigd nam hij ons mee in zijn ideeën. Daar stond een gepassioneerd en bevlogen man te praten. Dat was vooral wat ik dacht. En die passie gaf hij door aan de actieve bewoners die bij dit platform hoorden. Ik hoorde mensen met veel enthousiasme en vuur praten. Ik wist dat ik bij deze club wilde blijven horen.

Zelf was ik in 1982 vanuit mijn geboorteland Duitsland in Eindhoven terechtgekomen en via de medezeggenschapsraad en de schoolkrant van de Van Maerlant avondschool, waar ik Nederlands leerde, het buurtwerk ingerold. Ik begon met koffie zetten in het buurtcentrum, op dat moment kon ik nog niet bevroeden waar ik uiteindelijk terecht zou komen. Ik heb zoveel gedaan. Ik heb met Kamerleden en ministers onderhandeld. Het LSA heeft mij zoveel gegeven.

AMBTENARENVRIEND

Even terug naar die begintijd. Het was een tijd waar actieve bewoners een heel andere positie hadden binnen het beleid. Nu zijn er nog steeds een boel uitdagingen, maar destijds hadden we er nog meer. Neem bijvoorbeeld de communicatie vanuit de overheid en de ambtenaren naar bewoners toe, die was vaak ronduit slecht te noemen. Om als bewoner de ambtenarij daarop aan te spreken, dat was moeilijk. En we weten allemaal dat Henk een ambtenarenvriend is, dus die ging het mij leren. Nee alle gekheid daargelaten, Henk heeft mij op dat gebied veel geleerd. Ik vond het in het begin spannend om naar wethouders of naar Kamerleden toe te stappen en vanuit een gelijkwaardige positie dingen te vragen.

Maar al snel ging ik met Henk mee op allerlei gesprekken. En ik leerde hoe hij dingen voor elkaar kreeg.

Het begon eigenlijk al tijdens de verzelfstandiging van het LSA. Het LSA was namelijk nog een project van het LCO (Landelijk Centrum Opbouwwerk) in Den Haag. En we dachten: dat willen we niet meer. Ons platform bestond uit allerlei voorzitters van bewonersverenigingen en andere bewoners die van wanten wisten: wij geloofden er sterk in dat we het zelf konden. We wilden onafhankelijk worden en een eigen subsidiestroom krijgen en onze eigen locatie kiezen. Die locatie moest niet in Den Haag zijn, maar midden in het land, in Utrecht. Dat ging allemaal niet zonder slag of stoot. Het LCO wilde er absoluut niet aan. Er waren veel verhitte vergaderingen, ook met de voorzitter van het LCO bijvoorbeeld. Die vergaderingen en onderhandelingen

Loslaten is voor ons net zo moeilijk als ontspannen

wilden wij als platformleden zelf doen, zonder Henk. Maar we hadden samen wel een mooie strategie bedacht. We wisten dat de voorzitter van het LCO een stevige roker was, dus hadden we hem verboden te roken in de kamer waar we overleg hadden. Dit had twee voordelen. Ten eerste werd hij zenuwachtiger en daarom minder scherp. Ten tweede wilde hij veel korte rookpauzes, waardoor wij dan gauw even tactisch overleg met Henk konden hebben in de gang!

WIJ DOEN HET WOORD

Een ander mooi verhaal is dat ik samen met Henk naar de Tweede Kamer ging om met Kamerleden te praten om hun steun te krijgen voor diezelfde verzelfstandiging. We kwamen voor Hubert Bruls en Jeroen Dijsselbloem. Hubert Bruls zei dat hij eigenlijk geen tijd had, want hij moest nog lunchen. Henk zei daarop: ga maar lekker eten, wij doen het

woord! En zo ging het. Ik vond die aanpak zo sterk en het heeft resultaat gehad. Bruls en Dijsselbloem hebben er zeker mede voor gezorgd dat wij subsidie kregen. Zij hebben de weg voor ons vrij gemaakt. Henk was voor mij een goede leermeester die je de goede kant op stuurde. Dat deed hij deels door verhalen te vertellen, goede voorbeelden te geven. De verhalen die hij bijvoorbeeld vertelde over Engeland waar bewoners dingen voor elkaar kregen zonder subsidie, dat was in het begin zo vreemd voor ons. Wij waren zo gewend om meteen te denken aan een geldpotje als we iets wilden. Maar als je je buurthuis geschilderd wilt hebben, kun je het ook zelf doen in plaats van een subsidie te zoeken om een schilder in te huren. Dat heeft mij echt de ogen geopend. Je houdt

daarmee je onafhankelijkheid, je blijft zelfstandig. Dat is wat mij ontzettend ingeprent is door Henk: je moet je eigen boontjes doppen. Als je maar een deel uit handen geeft aan beroepskrachten, kun je op dat deel geen invloed meer uitoefenen. Dus kijk vooral wel of je hulp van professionals kunt krijgen, maar geef niks uit handen!

STEVIGER IN DE WIJK

Ik denk dat ik steviger in de wijk heb gestaan door een deel van zijn ervaringen af te kijken. En het lidmaatschap van het LSA (als platformlid en ook jaren als bestuurslid) heeft mij een sterk netwerk in het land gegeven. Ik heb de kennis van platformleden uit andere wijken altijd meegenomen. Van collega actieve bewoners hoorde ik hoe zij problemen aanpakten en die ideeën nam ik mee naar mijn eigen wijk. Ik deed in de wijk vaak of het mijn ideeën waren, sssst niet verder vertellen.

Henk kent de aandachtswijken echt en kan goede tips geven, het mooie is dat hij zowel met bewoners als met professionals en het ambtelijk apparaat om kan gaan. Hij is wel beduidend anders tegen professionals. Hij heeft een bepaald wantrouwen naar hen omdat hij weet dat professionals bewoners vaak dingen willen voorschrijven. Natuurlijk is hij zelf ook een betaalde kracht, maar hij denkt werkelijk vanuit bewoners. Hij wijst je de goede weg naar de oplossing, terwijl een normale beroepskracht het probleem én de oplossing afpakt!

TOUWTJES IN HANDEN

Ik zie ook dat ik misschien te goed heb gekeken naar mijn leermeester. Er is namelijk een duidelijke parallel,

Marion van Beurden

er is iets wat we allebei doen: we prediken dat ambtenaren en beroepskrachten moeten loslaten, maar zelf houden we graag veel touwtjes in handen. We voelen ons zo verantwoordelijk voor het slagen van een project en voor het voortbestaan van een organisatie. Daarbij geloven we beiden in onze eigen kracht, daarom doen we veel zelf en laten we slechts kleine stukjes los. Loslaten is voor ons net zo moeilijk als ontspannen. Terugkijkend op zijn carrière en de mijne zie ik veel hoogtepunten. Voor mij was de verzelfstandiging van het LSA een absoluut hoogtepunt, daar hebben we als bewoners iets groots voor elkaar gekregen dat nog altijd staat. En ook de naamsverandering van kort geleden zie ik als een hoogtepunt, daar zijn we via een lang proces met zijn allen op uitgekomen. De A staat niet meer voor Aandachtswijken, maar voor Actieve bewoners. Dat laat zien: wij als organisatie zijn klaar voor de toekomst. Wij zijn er niet meer alleen voor door de overheid aangewezen aandachtswijken, maar voor alle actieve bewoners uit steden. Persoonlijk heeft het LSA mij ook zo veel gegeven. Ik heb met Henk en het LSA dingen meegemaakt die mij mijn hele leven bij zullen blijven.